

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
της ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ
και του ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ

Αριθμός έκδοσης 34
Ιούνιος - Ιούλιος - Αύγουστος 2004

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ
ΑΓΩΝΕΣ

ΑΤΗΝΕΝΕΣ 1896

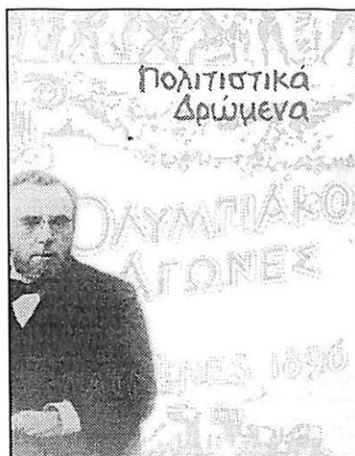
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

πρόεδρος
ΤΡΟΧΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ-ΞΑΝΘΙΠΠΟΣ
αντιπρόεδρος
ΣΟΦΙΑΝΙΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ
μέλη
ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ ΓΕΣΗ
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΔΗΜΟΥΛΑ-ΠΕΤΡΙΔΟΥ ΜΙΜΑ
ΔΡΑΓΚΟΛΑΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΣΑΚΑΛΗΣ ΜΙΧΑΗΛΗΣ
ΤΑΡΑΤΣΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

διευθυντής
ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
διεύθυνση οικονομικού
ΤΑΡΑΤΣΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
διεύθυνση προγραμματισμού
ΟΥΣΟΥΛΤΖΟΓΛΟΥ ΧΑΡΟΥΛΑ
διεύθυνση παραγωγής
ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ
ΣΤΑΝΤΖΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
διεύθυνση εκπαιδευτικού-τεκμηρίωσης
ΧΙΟΝΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑ
διεύθυνση τεχνικού
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ
γραμματεία
ΜΥΛΩΝΑ ΟΛΓΑ
ΒΕΡΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
βιβλιοθηκονόμος
ΚΟΤΣΑΛΟΥ-ΠΑΠΑΡΗ ΒΟΥΛΑ
γενικών καθηκόντων
ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Εξώφυλλο: Δημήτριος Βικέλας και
λεπτομέρεια της αφίσας
των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896.

Πολιτιστικά Δρώμενα

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
της ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ
και του ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ
Αριθμός έκδοσης 34

Ιούλιος 2004

Υπεύθυνος έκδοσης
Γιάννης Καμπούρης

Υπεύθυνοι Σύνταξης
Χαρά Λάμπρη
Πανταζής Μητελούδης

Περιεχόμενα

ΣΧΟΛΙΟ της Σύνταξης	3
ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ	
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ, Βικτώρια Χατζηγεωργίου - Χασιώτη	4
Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΣΟΡΒΟΝΗΣ, Πέτρος Λινάρδος	6
Η ΚΑΤΑΓΟΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΙΚΕΛΑ, Χιονίδης Χ. Γεώργιος	12
Ι. Ν. ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ ΗΜΑΘΙΑΣ, Τσιλιπάκου Νίκη	16
MARIANNE MOORE - ELIZABETH BISHOP, Χαμιδιελή Φωτεινή	22
ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ	26
Η ΒΛΑΧΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΛΑΧΟΥΣ ΑΠΟΔΗΜΟΥΣ, Σιώκης Δημ. Νικόλαος	29
ΤΑ ΤΑΤΟΥΑΖ ΣΤΟΥΣ ΒΛΑΧΟΥΣ, Αργυρόπουλος Παναγιώτης	32
ΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΕΝΤΑΞΗΣ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ ΚΑΙ ΩΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ, Γρηγοριάδου Παρασκευή	34
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	37

Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα.
Το περιοδικό δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα.

«Αλλ' αισθάνομαι, ότι, εάν ήτο δυνατόν και σήμεραν έτι να στήσω την οικηνήν μου εις Βέροϊαν, εκεί ήθελα ανεύρει την πατρίδα, καθόσον εκεί συγκεντρώνται αι οικογενειακαί μου παραδόσεις. Δεν ήπομονούμεν ότι εκείθεν καταχόμεδα. Επί του τάφου του πατρός μου, εις τον νεκροταφείον των Αθηνών, υπό το όνομά του εκαράξαμεν τας λέξεις «εκ Βεροίας»· ο αδελφός μου ενέγραψεν εις το σχολείον τον πρωτότοκόν του ως Μακεδόνα την καταχωγήν, και εχώ δε μεταξύ των Μακεδόνων πάντοτε συγκαταλέχομαι...».

ΣΧΟΛΙΟ

Καλοκαίρι 2004, καλοκαίρι της Ελλάδας, καλοκαίρι των Ολυμπιακών Αγώνων, πολιτιστική Ολυμπιάδα, γεγονός με παγκόσμια εμβέλεια και σημασία.

Ακούσματα που επαναλαμβάνονται συνεχώς για να αποτελέσουν έναυσμα ευαισθητοποίησης των πολιτών στην ιδέα του θεσμού των Ολυμπιακών Αγώνων.

Η έκφραση ευαισθητοποίησης στο χώρο μας, στη Βέροια θα έπρεπε να είχε ένα όνομα **Δημήτριος Βικέλας**. Όμως είμαστε στο καλοκαίρι, στο τέλος της πολιτιστικής Ολυμπιάδας και δε φαίνεται ότι θυμηθήκαμε ότι ο εμπνευστής της πραγματοποίησης των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα και ο πρώτος πρόεδρος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής καταγόταν από τη Βέροια.

Και ας δηλώνει ο ίδιος ...***να στήσω τη σκηνή μου εις Βέροιαν, εκεί ήθελα ανεύρει την πατρίδα....***

Τα Πολιτιστικά Δρώμενα πραγματοποιούν αφιέρωμα στο Δημήτριο Βικέλα για να γνωρίσουν οι συμπολίτες μας, ...***μια από τις πιο καθαρές και ευγενικές μορφές του Ελληνισμού...Δε σταμάτησε ούτε στιγμή να τοποθετεί, πάνω από κάθε φροντίδα του, τα εθνικά συμφέροντα. Ενσάρκωνε αυτόν τοιούτον τον Ελληνισμόν*** ...λόγια του ίδιου του Κουμπερτέν.

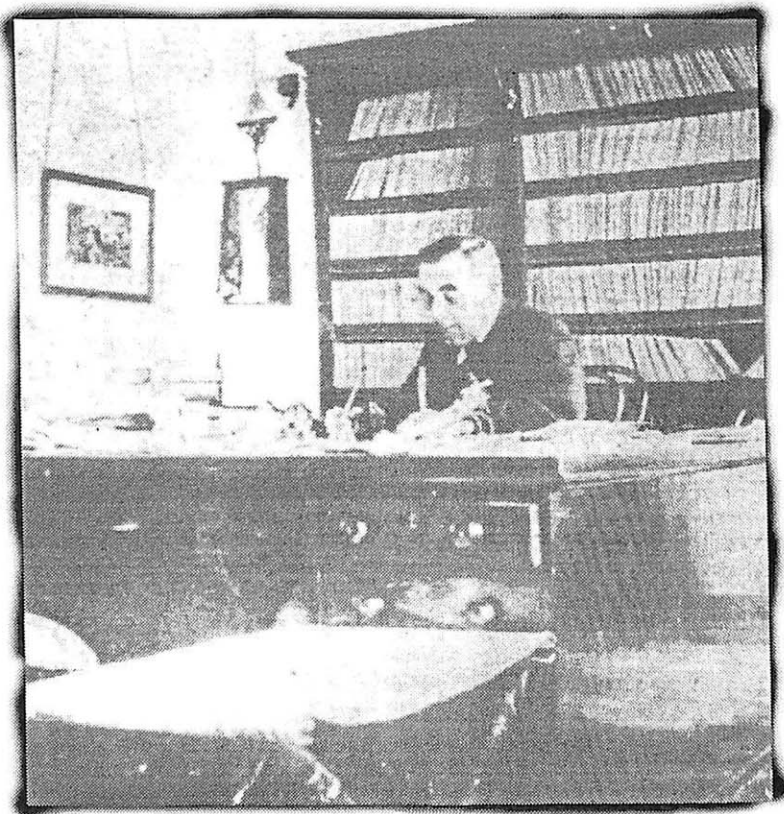
Δημήτριος Βικέλας

Βικτώρια Χατζηγεωργίου - Χασιώτη

Βικέλας Δημήτριος (Ερμούπολη, 1835 – Αθήνα, 1908). Υπήρξε ποιητής, πεζογράφος, συγγραφέας φιλολογικών και ιστορικών μελετών και προσωπικότητα με ευρεία πνευματική και κοινωνική δράση. Ανήκε σε παλιά οικογένεια εμπόρων από τη Βέροια, τους Μπικέλα ή Μπεκέλα, που έδρασαν στα Γιάννινα, στην Πέστη και στην Κωνσταντινούπολη. Οι μετακινήσεις της οικογένειάς του στέρησαν το Βικέλα από τη συστηματική εκπαίδευση. Ο ίδιος θεωρούσε ότι η παιδεία του στηρίχτηκε αρχικά στη λόγια μητέρα του και στους πρώτους ιδιωτικούς του δασκάλους. Σημαντικό ρόλο έπαιξε και η συναναστροφή του με πνευματικές προσωπικότητες, αρχικά με τους δει-

ους του Βασίλειο και Λέοντα Μελά (το συγγραφέα του *Γεροσιάδη* και συνεργάτη του στην έκδοση της αγγλόφωνης ελληνικής εφημερίδας του Λονδίνου *Eastern Star*) και αργότερα με γνωστούς ελληνοστές της δυτικής Ευρώπης. Πάντως, ως εκπαιδευτικές του ελλείψεις ο Βικέλας ως αναπλήρωσε με την έμφυτη φιλομάθειά του. Έτσι, στη δεκαετία του 1870 είχε ήδη επιβληθεί στο διεθνές ειδικό κοινό με επιστημονικές πραγματείες.

Η μακρόχρονη παραμονή του Βικέλα στο Λονδίνο, όπου έμεινε 24 χρόνια, συνεχίζοντας την εμπορική παράδοση της οικογένειάς του ως συνεργάτης και συνεταίρος των δειών του στις εξαγωγικές τους επιχειρήσεις,

τον συνέδεσε με τα προβλήματα, τη ζωή και τη νοοτροπία της ομογένειας. Γι' αυτό και απασχολήθηκε σοβαρά με τη διάσωση του ελληνικού χαρακτήρα, με την ίδρυση ελληνικού σχολείου στο Λονδίνο (1870), την πραγματοποίηση πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.α. Παρ' όλα αυτά η επαφή του Βικέλα με την ελληνική πραγματικότητα ήταν και στενή και γόνιμη. Αυτό φαίνεται όχι μόνο από την ανάμειξή του σε ζητήματα του ελληνικού κόσμου, αλλά και από τη γνήσια ελληνική ατμόσφαιρα που υπάρχει στα πεζογραφήματά του – κυρίως στο *Λουκή Λάρα* (που πρωτοεκδόθηκε το 1879), αλλά και στα μικρότερα διηγήματά του, που πρωτοδημοσι-

*Το κείμενο αποτελεί περιληπτική απόδοση βιογραφικού κειμένου του Δ. Βικέλα το οποίο δημοσιεύτηκε στο Παγκόσμιο Λεξικό, Εκδοτική Αθηνών

εύτηκαν στην *Εοτία* στη δεκαετία του 1880. Εξάλλου, η εξοικείωσή του με πρόσωπα λαοπαράγοντες της ευρωπαϊκής πολιτικής και πολιτιστικής επικαιρότητας του έδινε τη δυνατότητα να προβάλλει προς τα έξω σε διάφορες μελέτες του με σχετική ευκολία από το ένα μέρος τις ελληνικές θέσεις σε ζητήματα που σχετίζονται με μας «έντιμες», όπως χαρακτήριζε, εθνικές διεκδικήσεις και από το άλλο όψεις της τότε ελληνικής πραγματικότητας, την οποία συνδύαζε με το προεπαναστατικό και βυζαντινό παρελθόν). Τα πεζογραφήματά του μεταφράστηκαν σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές γλώσσες.

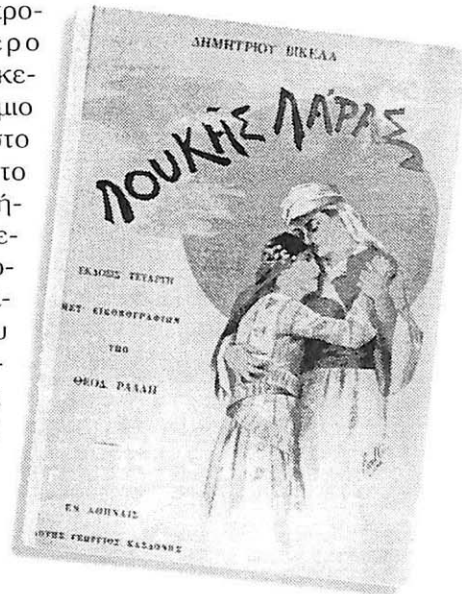
Στην ευρωπαϊκή διάσταση της προσωπικότητας του Βικέλα οφείλεται και η ενεργός συμμετοχή του σε ποικίλες, φιλολογικές κυρίως, διεθνείς επιτροπές και ιδιαίτερα η εκλογή του, το 1894, ως προέδρου της διεθνούς επιτροπής για την ανασύσταση των Ολυμπιακών Αγώνων. Το γεγονός αυτό είχε ιδιαίτερη σημασία επειδή κατά τη διάρκεια της θητείας του Βικέλα στη διεθνή αυτή επιτροπή (και με γραμματέα τον βαρόνο Πιερ ντε Κουμπερτέν) αποφασίστηκε η τέλεση των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα την άνοιξη του 1896.

Η οριστική εγκατάσταση του Βικέλα στην Αθήνα το 1897 δεν τον απομόνωνε από το δυτικοευρωπαϊκό κόσμο. Αλλά η κύρια μέριμνά του ήταν ο ελληνικός χώρος και οι ανάγκες του για εκπαιδευτήρια και κοινωφελή ιδρύματα που πολλά ιδρύθηκαν με δικές του ενέργειες, αλλά και με τη συμπαράσταση λογίων και την οικονομική συνδρομή διαφόρων ευεργετών. Ιδιαίτερη σημασία είχε ο «*Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων*» (1899) που έμελλε να ταυιστεί με το πρόσωπό του και στον οποίο ο ίδιος κληροδότησε ένα σημαντικό τότε ποσό καθώς και την εκμετάλλευση των ανέκδοτων και εκδομένων έργων του· κληροδότησε επίσης την ιδιωτική του συλλογή έργων ζωγραφικής στην Εθνική Πινακοθήκη και την πλούσια βιβλιοθήκη του στο δήμο Ηρακλείου που αποτέλεσε τον πυρήνα μας σημερινής Βικελαίας Βιβλιοθήκης.

Αλλά η καθαυτό συμβολή του Βικέλα στη νεοελληνική λογοτεχνία βρίσκεται στο πεζογραφικό του έργο. Εκτός από τον *Λουκή*

Λάρα (που έχει την έκταση μικρού μυθιστορήματος) δημοσίευσε μια δεκάδα περίπου διηγήματα και μερικά ταξιδιωτικά κείμενα. Ως δείγμα μας ζωντανού αφηγηματικού λόγου μπορούν να θεωρηθούν τα απομνημονεύματά του, που δημοσιεύτηκαν λίγο μετά το θάνατό του (*Η ζωή μου* 1908). Από το σύνολο των πεζογραφημάτων του Βικέλα ο *Λούκης Λάρας* είναι το αντιπροσωπευτικότερο έργο του. Βρίσκεται στο μεταίχμιο ανάμεσα στο ιστορικό και το ηθογραφικό διήγημα. Αναφέρεται στην περίοδο μας επανάστασης του 1821 και αποτελεί ένα είδος μαρτυρίας της εποχής, της οποίας ο συγγραφέας δίνει έμμεσα την ατμό-

σφαιρα. Τα πεζογραφήματά του ξεκινούν από απλές, κάποτε πραγματικές αφορμές, για να εξελιχθούν σε ρεαλιστικές, αν και υποτονικές περιγραφές καθημερινών συμβάντων. Υπάρχει βέβαια κάποια τάση διδαχής, αλλά έμμεση, μέσα από το χαρακτήρα των ηρώων. Έτσι, η νεοελληνική πεζογραφία βγήκε, χάρη στο Βικέλα, από το αδιέξοδο στο οποίο την είχαν οδηγήσει οι ρομαντικές και μεγαλόστομες εξιδανικεύσεις και πέρασε σε μια κάπως ρεαλιστικότερη αντίληψη. Παρ' όλα αυτά, η εμφάνιση των διηγημάτων του και ιδιαίτερα του *Λουκή Λάρα* εξακολουθεί να έχει ιδιαίτερη σημασία για την ιστορία των νεοελληνικών γραμμάτων. Ο Βικέλας έσπασε ένα γενικά αποδεκτό φιλολογικό καθεστώς, γεγονός που επιτρέπει το χαρακτηρισμό του αν όχι ως καινοτόμου τουλάχιστον ως προδρόμου της ανανέωσης που εμφανίστηκε στη δεκαετία του 1880.

Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή σε αναμνηστική φωτογραφία στο Παναθηναϊκό Στάδιο, κατά την τέλεση των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 1896.

Αναμφίβολα «το διεθνές συνέδριον των Παρισίων δια την μελέτην και την διάδοσιν των αρχών του φιλαθλητισμού», αυτός είναι ο πλήρης τίτλος του συνεδρίου της Σορβόνης -κέντρου της γαλλικής διανοήσης και επιστήμης- είναι η μήτρα του παγκό-

πορείας του Ολυμπισμού είναι, σε πλείστα όσα καίρια σημεία, εκ διαμέτρου αντίθετη με τα όσα ανεδύθησαν στο συνέδριο εκείνο. Ποιος ήταν ο πραγματικός ρόλος του μεγάλου Έλληνα της Ευρώπης, του Δημητρίου Βικέλα, πέραν της ευκέτας του πρώτου προ-

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ και το ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΣΟΡΒΟΝΗΣ (1894)

Πέτρος Λινάρδος

Δημοσιογράφος-Ιστορικός του αθλητισμού

σμου ολυμπιακού κινήματος. Πλην όμως, όπως κανείς δεν μπορεί να μην προΐδει και να προεξοφλήσει την πορεία ενός νεογέννητου στην όλη διάρκεια του βίου του νέου ανθρώπου, έτσι και στα 100 χρόνια που έχουν κυλήσει από τον Ιούνιο του 1894 η

έδρου, για μικρό χρονικό διάστημα - διάστημα όμως που καλύφθηκε και εκφράστηκε και σχηματοποιήθηκε από μεγάλο έργο - της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, με το κριτήριο της εθνικής και ευεργετικής προσφοράς του στην τότε μικρή ελεύθερη πατρίδα

*Το κείμενο δημοσιεύτηκε στην έκδοση του Συλλόγου χιονοδρομών ορειβατών Βέροιας, Δημήτριος Βικέλας, Βέροια 1996

του. Εκτός από ένα μικρό αριθμό μελετητών και ερευνητών η εικόνα που έχει δυστυχώς, καθιερωθεί στο πλατύ φιλαθλο κοινό για τον Δημήτριο Βικέλα περιορίζεται στο ότι διετέλεσε πρώτος πρόεδρος της ΔΟΕ και στην καλύτερη περίπτωση, ότι με τη δική του πρόταση έγιναν οι πρώτοι ολυμπιακοί αγώνες του 1896 στην Αθήνα.

Αυτή η τηλεγραφική θα λέγαμε λεζάντα για τον Βικέλα όχι μόνο αδικεί ιστορικά τον άνθρωπο, αλλά και κρύβει από τις ελληνικές συνειδήσεις το όραμά του και την ποιότητα του στόχου. Μέσα στα πλαίσια του συνεδρίου της Σορβόνης, η αιζέντα του οποίου περιελάμβανε δύο μέρη και έντεκα άρθρα – θέματα, έγινε κατά κυριολεξία η κυσοφορία ενός εθνικού ευεργέτη και γεννήθηκε μέγιστη προσφορά, ηθική και πρακτική, προς τη δυσπαραγούσα μικρή Ελλάδα, τη λεγόμενη ακόμη και «Ψωροκώσταινα», την Ελλάδα του «δυστυχώς επιτωχεύσαμεν...». Ακριβώς επειδή οι εν γένει συγκυρίες εκείνης της εποχής πριν από έναν αιώνα ήσαν αυτής της μορφής, η προσφορά και η επιτυχία του Βικέλα προσλαμβάνουν την έννοια της εθνικής ευεργεσίας και ανεκτίμητης προσφοράς προς το γένος των Ελλήνων.

Στο «δελτίο ταυτότητας» κάθε μεγάλου άνδρα ουσιαστικούς σημασίας στοιχεία είναι η ικανότητα να αξιοποιεί, στο έπακρο τις συνθήκες και τις συγκυρίες για την επίτευξη ενός σπουδαίου στόχου, ταυτόχρονα δε να παίρνει τολμηρές πρωτοβουλίες – έστω και μόνος του – και να καλλιεργεί κατάλληλα το έδαφος για την οικοδόμηση του έργου. Αυτά τα δύο στοιχεία συναντάμε στο Βικέλα και δεν έχουν όσο θα 'πρεπε εκτιμηθεί ως στοιχεία εθνικής ιστορίας και αυτογνωσίας.

Το πρώτο μέρος του προγράμματος εργασιών του συνεδρίου της Σορβόνης αναφερόταν στο Φιλαθλητισμό και στην έννοια του επαγγελματικού Αθλητισμού και είχε επτά άρθρα. Το δεύτερο – με τρία άρθρα – στην ανασύσταση – κατά την έκφραση τη εποχής – των Ολυμπιακών Αγώνων. Τα δύο τελευταία είχαν οργανωτική και τεχνική υφή ενώ το όγδοο, το κρίσιμο, έθετε το ερώτημα: «Είναι δυνατή η ανασύστασις των; Πλεονεκτήματα τα οποία η ανασύστασις αυτή θα προσπορίση εις τον αθλητισμόν καθώς και εις την κοινωνικήν, ηθικήν και την βελτίωσιν των διεθνών σχέσεων» (η μετάφραση είναι του Ιωάννη Χρυσάφη).

Ο Δημήτριος Βικέλας διαβάζοντας το άρθρο αυτό και ιδίως όταν του ανετέθη από το συνέδριο η προεδρία της επιτροπής που θα έκανε το όραμα πράξη, όντας ο ίδιος ορα-

μαπιστής αλλά και πραγματοποιός έκανε μόνος του το μεγάλο άλμα, πήρε την τολμηρή απόφαση να προτείνει – και να αγωνισθεί για τη νίκη της πρότασής του – ως τόπο διεξαγωγής της πρώτης ολυμπιάδας των νεότερων χρόνων στην Αθήνα. Αναμφίβολα, ο Βικέλας, πολίτης της Ευρώπης με αστραφτερή πνευματική εμβέλεια (να σκεφτείτε ότι μόνο το πιο γνωστό λογοτεχνικό έργο του ο «Λουκής Λάρας» μεταφράσθηκε το 1879 αρχικά στα γαλλικά για να ακολουθήσουν τα επόμενα χρόνια αλλεπάλληλες εκδόσεις που ξεπερνούν τις 25 τουλάχιστον σε δέκα ευρωπαϊκές γλώσσες) στάθηκε στην επισήμανση του άρθρου 8 περί κοινωνικής ηθικής και βελτίωσης των διεθνών σχέσεων.

Ωστόσο όλα τα τεκμήρια συγκλίνουν ότι το βασικό κίνητρο της πρότασης Βικέλα ήταν πατριωτικό. Έβλεπε ότι με τη διεξαγωγή της Ολυμπιάδας στην Αθήνα, η μικρή πατρίδα του θα έβγαινε από την αφάνεια, θα προχωρούσε στην Ευρώπη. Εδώ ακριβώς εστιάζεται η προσφορά του Δημητρίου Βικέλα στην Ελλάδα, εκεί στα τέλη του 19ου αιώνα. Μια ανεκτίμητη διεθνούς εμβέλειας και εθνικής έξαρσης και πανελλήνιας δραστηριοποίησης προσφορά.

Σε δύο τουλάχιστον σημεία από την πνευματική κληρονομιά του Βικέλα προσδιορίζεται εναργέστατα ο σκοπός, ο μέγιστος:

Δύο μόλις εικοσιτετράωρα μετά την τηλεγραφική αναγγελία προς τον πρόεδρο του Πανελληνίου Ιωάννη Φωκιανό ότι το συνέδριο εξέφρασε την ευχή να διεξαχθεί η πρώτη ολυμπιάδα στην Αθήνα, σε επιστολή του της 25ης Ιουνίου, ο Βικέλας γράφει ολοφάνερα στο Φωκιανό για τον απώτερο, πλην έντονα πατριωτικό στόχο:

«Δεν είναι η διεξαγωγή εις Αθήνας των ολυμπιακών αγώνων καθιέρωσις μόνον του ευγενούς σκοπού του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου της δια της σωμασκήας ανυψώσεως του φρονήματος αλλά και προσέτι και εκδήλωσις φιλελληνικών αισθημάτων, διπλάσιως πολυτίμων υπό τας δυσχερείς περιστάσεις τας οποίας διερχόμεθα, είναι δε σύνδεσμος νέος μεταξύ της Ελλάδος και της Ευρώπης...»

Και αρκετούς μήνες αργότερα σε μια «συνδιάλεξή του» με τους Έλληνες φοιτητές στο Παρίσι – στις 5 του Απριλίου του 1895, όταν κλυδωνιζόταν επικίνδυνα το όλο εγχείρημα – τόνισε ότι με την ολυμπιάδα επιδιώκεται «η κατάταξις ημών εις την ευρωπαϊκήν ολομέλειαν».

Αρκούν αυτά τα δύο στοιχεία για να πείσουν περί της ουσίας του οράματος Βικέλα.

ένα όραμα που πραγματοποιούμενο θα προσεπόριζε, πιθανώς, στην Ελλάδα πλείστα όσα ηθικά και υλικά ακόμη οφέλη με την προσέλκυση των ξένων και τη γνωριμία τους με τα θέλητρα της ελληνικής φύσης και τη μαγεία της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς. Πολιτισμός, τουρισμός...

Ανήκει στο χώρο του υποθετικού να σκεφτούμε ότι αν βρισκόταν στη θέση του Βικέλα κάποιος άλλος εκπρόσωπος αν θα αποτολούσε τέτοιο ρίσκο. Μάλλον όχι, όταν μάλιστα θα ήταν βαθεία και άμεσα επηρεασμένος από την οικονομικώς δυσπραγούσα χώρα του. Ο Βικέλας όμως γνωρίζοντας την ελληνική πολιτική και οικονομική κατάσταση αλλά ταυτόχρονα έχοντας την άνεση της μη διαμονής του στην Αθήνα επιχείρησε να βάλει σε τροχιά πράξης ένα όραμα εθνικής συνεισφοράς και στήριξης.

Αυτή είναι και η αξία της πρωτοβουλίας του, μιας πρωτοβουλίας που αρχικά, όταν ενημέρωνε των Φωκιανό, είχε χαμηλό προφίλ αλλά σύντομα φούντωσε σε αγώνα για την παγκόσμια παρουσία της Ελλάδας.

Είναι αναμφισβήτητο ότι η πρόταση για τη διεξαγωγή της ολυμπιάδας του 1896 στην Αθήνα είχε τη σφραγίδα της εμπνευσμένης δωρεάς του Δημητρίου Βικέλα. Είναι, επίσης, γεγονός ότι κατά τις πρώτες μέρες των εργασιών του συνεδρίου και ειδικότερα της επιτροπής της οποίας προήδρευε ο Βικέλας και είχε ως αντικείμενο έρευνας και εκτίμησης την «ανασύσταση» των ολυμπιακών αγώνων (αλλά και τον ορισμό της πρώτης πόλης που θα τους φιλοξενούσε) ο Βικέλας ενεργούσε κάτω από τον αστερισμό της βοήθειας, πρώιστα ηθικής, προς τη μικρή και «εν απορία» ευρισκόμενη πατρίδα του.

Και πριν ο Βικέλας εκφωνήσει το μνημειώδη όσο και πεισικώτατο λόγο του σχετικά με το τι θα προσέφερε η Ελλάδα του 1896 στους αθλητές και στους φιλάθλους επισκέπτες, ρεαλιστής καθώς ήταν φρόντισε να εξουδετερώσει τον κίνδυνο άρνησης από τους συνέδρους με το αιτιολογικό την απόσταση της Αθήνας. (*«Αναιρών δε εκ των προτέρων ο Βικέλας τας ενδεχομένας αντιγνωμίας, υπέδειξεν ότι η μεγάλη σχευκώς απόστασις των Αθηνών από του κέντρου της Ευρώπης δεν είναι σοβαρόν εμπόδιον εις την εποχήν των τόσων ταχειών συγκοινωνιών...»*). Μάχη λοιπόν στο πεδίο των ιδεών αλλά και των υλικών προβλημάτων με επιδέξιο χειριστή του θέματος τον Βικέλα.

Με τη γνωστή αναφορά του στο κάτι άλλο που θα πρόσφερε η Ελλάδα στους ξένους που θα ταξίδευαν για την Α' Ολυμπιάδα,

τόνισε:

«... Δεν έχομεν τα μέσα να τελέσωμεν εορτάς μεγαλοπρεπείς αλλά το εγκάρδιον της υποδοχής θα αναπληρώσει τας πολλές ελλείψεις μας.

Δεν θα παρέζωμεν εις τους ξένους μας διασκεδάσεις αξίας της περιστάσεως αλλά έχομεν να δείζωμεν τα μνημεία και τα ερείπια της αρχαιότητος, θα τους οδηγήσωμεν εκεί όπου οι αρχαίοι ετέλουν τους αγώνας των, εις τα Ολύμπια, τα Ίσθμια, τους Δελφούς, την Επίδαυρον».

Ολοφάνερο ότι ο Δημήτριος Βικέλας, οραματιστής και φωτισμένος πνευματικός άνθρωπος αλλά και πραγματιστής επιχειρηματίας έκρινε, και πολύ εύστοχα, σκόπιμο να ενημερώσει τους συνέδρους για τις πραγματικές δυνατότητες της Αθήνας συνδυάζοντας αυτές με κάποια ειδική προσφορά που καμιά άλλη χώρα δεν θα μπορούσε να κάνει. Στην εποχή της «ανασύστασης» των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν φυσικό η αρχαιολατρεία της Ολυμπίας και του Ελληνικού Πνεύματος να δεσπόζουν στις καρδιές των συνέδρων. Ο Βικέλας «έπιασε τον σφυγμό τους» και εκέρδισε την ψήφο τους. Βέβαια το τόλμημα ήταν μέγα. Και μόνο ένας άνθρωπος που έστω και αν δεν ήταν με την απόλυτη έννοια του όρου φίλαθλος αλλά οπωσδήποτε είχε ενστερνισθεί και εγνώριζε άλλωστε τις ιδέες του Φωκιανού και των πρωτοπόρων του Πανελληνίου και που διέδετε το κύρος μιας εξαίρετης προσωπικότητας του Ελληνισμού της διασποράς όπως ο Βικέλας, τόλμησε, για λογαριασμό της Ελλάδας, που μάλιστα εκείνη την εποχή περνούσε δεινή οικονομική κρίση και δεν υπήρχε η δυνατότητα έστω και μικρής οικονομικής στήριξης από την κυβέρνηση Τρικούπη. Έτσι ο Βικέλας, ο σχεδόν ξεχασμένος δυστυχώς και εδώ στην Ελλάδα, αναδείχθηκε πανάξιος Έλληνας και εκφραστής των πόθων του Ελληνικού Λαού, αυτός ο οποίος επί πολλά χρόνια ήταν ο **πολιτικός πρεσβευτής** των Ελλήνων στην Ευρώπη, κατά τον χαρακτηρισμό της κ. Μαριάννας Δήτσα, στην πιο πρόσφατη εργασία για το κορυφαίο βιβλίο του Βικέλα *«Λουκής Λάρας»*.

Μέχρις ότου ο Βικέλας εμπνευσθεί την Αθήνα του 1896 δεν είχε γίνει **καμιά απολύτως νύξη**. Άλλωστε ούτε προτροπή, ούτε ενθάρρυνση από την Αθήνα υπήρχε. Το κλίμα ήταν φανερά υπέρ του Παρισιού για πολλούς και διάφορους λόγους: α) Το Παρίσι ήταν ο πνευματικός ομφαλός της Ευρώπης και φυσικά ο Κουμπερτέν είχε και το πλεονέκτημα της «έδρας» του συνεδρίου. β) Προβαλλόταν η οικονομική σκοπιμότητα του

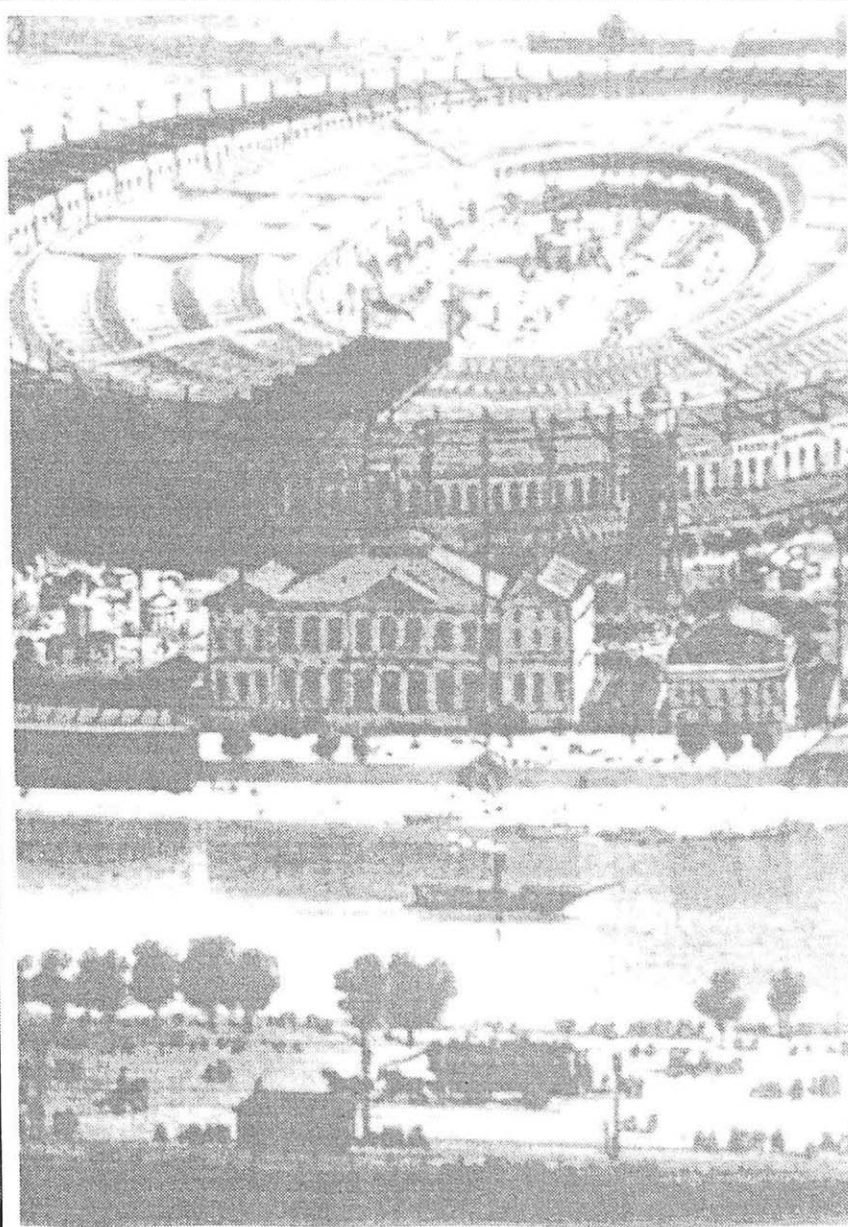
συνδυασμού της Διεθνούς Έκθεσης του Παρισιού το 1900 με την Ολυμπιάδα προς εξασφάλιση πόρων και «πελατείας» - θεατών. γ) Υπογραμμίζονταν ότι ο νέος αιώνας, 20ος, άξιζε να υψώσει την αθλητική αυλαία του με ένα τέτοιο συγκλονιστικό παγκόσμιας απήχησης γεγονός. δ) Το Παρίσι από πλευράς συγκοινωνιακής προσφερόταν καλύτερα από οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή πόλη.

Αλλά άλλες οι βουλές του Βικέλα. Ταχύτατη η κυοφορία της ιδέας περί της Αθήνας. Γρήγορος στις ενέργειές του ο Έλληνας αντιπρόσωπος (άλλωστε η πολύχρονη θητεία του στην υπηρεσία του Κερδώου Ερμιά, του Εμπορίου, τον υποχρέωνε να παίρνει αποφάσεις - εμπνεύσεις κάτω από την πίεση της ανάγκης), ξεκίνησε τον αγώνα. Δεν ήταν όμως σίγουρος για το αποτέλεσμα.

Σ' ένα γράμμα του προς τον Φωκιανό (22.6.1894) «προβλέπει αντίστασιν εις την περί Αθηνών πρότασιν». Και προσθέτει: «Θα προσπαθήσω να την υποστηρίξω πεπειθώς, ότι διερμηνεύω ούτω όχι μόνον του συλλόγου (ΠΓΣ) αλλά και παντός Έλληνος την επιθυμίαν. Εάν τυχόν επιτύχωμεν το ποδούμενον θα σας τηλεγραφήσω».

Οι εξελίξεις ραγδαίες. Ένθερμος υποστηρικτής του Βικέλα και της περί Αθήνας πρότασής του ο φιλέλληνας Αμερικανός καθηγητής του πανεπιστημίου του Πρίνσετον Γουίλιαμ Σλόαν (όπως και οι Κουμπερτέν, Γκουνινέ και ντε Βιλλέρ). Ο Βικέλας τις λίγες εκείνες ημέρες πριν από τη συνεδρία της 23.06.94 είχε κάνει σύντομες και δρασικές κινήσεις και είχε λάβει ενθαρρυντικά μηνύματα. Η απόφασή του περί της πρότασης για την Αθήνα ήταν βέβαια σταθερή. Θα την έκανε έστω κι αν στη συνέχεια δεν εκδηλωνόταν υποστήριξη επίσημη από την Αθήνα.

Ο Βικέλας είχε δριαμβεύσει. Το συνέδριο δέχθηκε την πρότασή του με ενθουσιασμό (23.6.94). Η πίστη, η πειδώ, το πνευματικό του κύρος απέδωσαν. Και είναι μνημειώδη τα επιχειρήματα του Βικέλα όσον αφορά το π

Το Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο στο Παρίσι, Ιούνιος 1894

μπορεί να προσφέρει η Ελλάδα του 1896 αν η πρωτεύουσά της επιλεγόταν τελικά για την Ολυμπιάδα.

Διερμηνεύοντας ο Βικέλας την ψυχική παρόρμηση ενός μικρού λαού αλλά με μεγάλη ιστορία, μόνος του δίχως να είναι εντολοδόχος κανενός, παρά μόνο της έμπνευσής του και του οράματός του, γράφει στις 25 Ιουνίου στον Φωκιανό, το μύστη πρόεδρο του ΠΓΣ.

«Καθ' α σας έλεγον εις την τελευταίαν συνεδρίασιν επρότεινον να εκφράση το συνέδριον την ευχήν όπως οι πρώτοι ολυ-

μπιακοί διεθνείς αγώνες τελεσθώσιν εις Αθήνας.

Η πρότασις υπεστηρίχθη ενθέρμως υπό Γάλλων και ξένων και έγινε μετένθουσιασμού και παμψηφεί δεκτή.

Της προτάσεως την ευθύνην ανέλαβον ατομικώς ειπών ότι ούτε εκ μέρους του συλλόγου την υποβάλλω, και ότι oligότερον έπι δύναμαι να αναλάβω ευθύνην επ'ονόματι της ελληνικής κυβερνήσεως.»

Τρεις μέρες πριν (22.6.1884), έγραφε στο Φωκιανό:

«Όταν έλθη η κατάλληλος ώρα προτείδε-μαι να προτείνω την συγκαταρίθμησιν και των Αθηνών εις τον κατάλογον των πρωτευουσών όπου οι διεθνείς ολυμπιακοί θα τελούνται. Πιστεύω ότι θα έχω προς τούτο την επιδοκιμασίαν του πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου και της Κυβερνήσεως έτι αν είναι ανάγκη. Άλλωστε του συνεδρίου οι πράξεις έχουν τον χαρακτήρα επί του παρόντος ευχών μάλλον ή διατάξεων...»

Και καταλήγει «Σας στέλλω αντίτυπον φυλλαδίου διανεμηθέντος προχθές εις τα εγκαίνια του συνεδρίου. Εξ αυτού, εκ των εφημερίδων και εκ της σημερινής ιδίως εκλογής βλέπετε ότι το νόημα της Ελλάδος κατέχει παντού καλήν θέσιν. Τούτο υπό τας παρούσας περιστάσεις αποβαίνει διπλασίως ευχάριστον».

Ο Βικέλας αξιοποίησε πληρέστατα τον ενυπάρχοντα φιλελληνισμό των μελών του συνεδρίου της Σορβόνης. Είναι αποκαλυπτικό το κείμενο (πιθανότατα δια χειρός του βαρώνου Πιερ ντε Κουμπερτέν στο πρώτο φύλλο του δελτίου της ΔΟΕ αλλά μη υπογραφόμενο). Τίτλος **ΑΘΗΝΑΙ 1896**.

«Το αθλητικόν συνέδριον εκφράσαν την ευχήν όπως οι διεθνείς ολυμπιακοί αγώνες τελεσθούν το πρώτον εις τας Αθήνας τω 1896, δεν έκαμε τίποτε άλλο ει μη να αποδώση τα του Καίσαρος τω Καίσαρι. Η γόνιμος

ιδέα της ανασυστάσεως των αγώνων τούτων είναι ιδέα εξαιρετικώς ελληνική και δεν ήτο ει μη έργον δικαιοσύνης να πραγματοποιηθή κατά πρώτην φοράν εις αυτό το έδαφος ένθα εγεννήθη το πρώτον. Εξ άλλου, από της πρώτης μέχρι της τελευταίας στιγμής το πνεύμα της αρχαίας Ελλάδος είχαν ωρισμένως επιφοιτήσει επί του συνεδρίου. Εγκαινιάσε τας εργασίας του με τον ύμνον του Απόλλωνος, ανασυνέστησε τους ολυμπιακούς αγώνας και ετερματίσθη με εν συμπόσιον. Δεν έλειπαν ει μη αι ταινίαι από τα μέτωπα των συνδαιτημόνων δια να δικαιολογηθή καθ'όλην την γραμμήν ο Έλλην αντιπρόσωπος, όταν απαντών εις την πρόποσιν του προέδρου και εις τους ξένους αντιπροσώπους, εδήλωσε ότι δεν υπήρχον εκεί ξένοι και ότι δεν έβλεπε πέριξ αυτού ει μη απογόνους των αρχαίων Ελλήνων και συγγενείς των νεωτέρων, συνηνομένους δια της αναμνήσεως και εν ονόματι της κοινής προμήτορος!

Την εκλογήν των Αθηνών επρότεινεν ο Έλλην αντιπρόσωπος κατά την τελευταίαν συνέλευσιν του συνεδρίου, την υπεστήριξαν δε θερμότατα οι κ.κ. Coubertin, Sloane, Codinet και de Villers και έγινε ομοφώνως αποδεκτή».

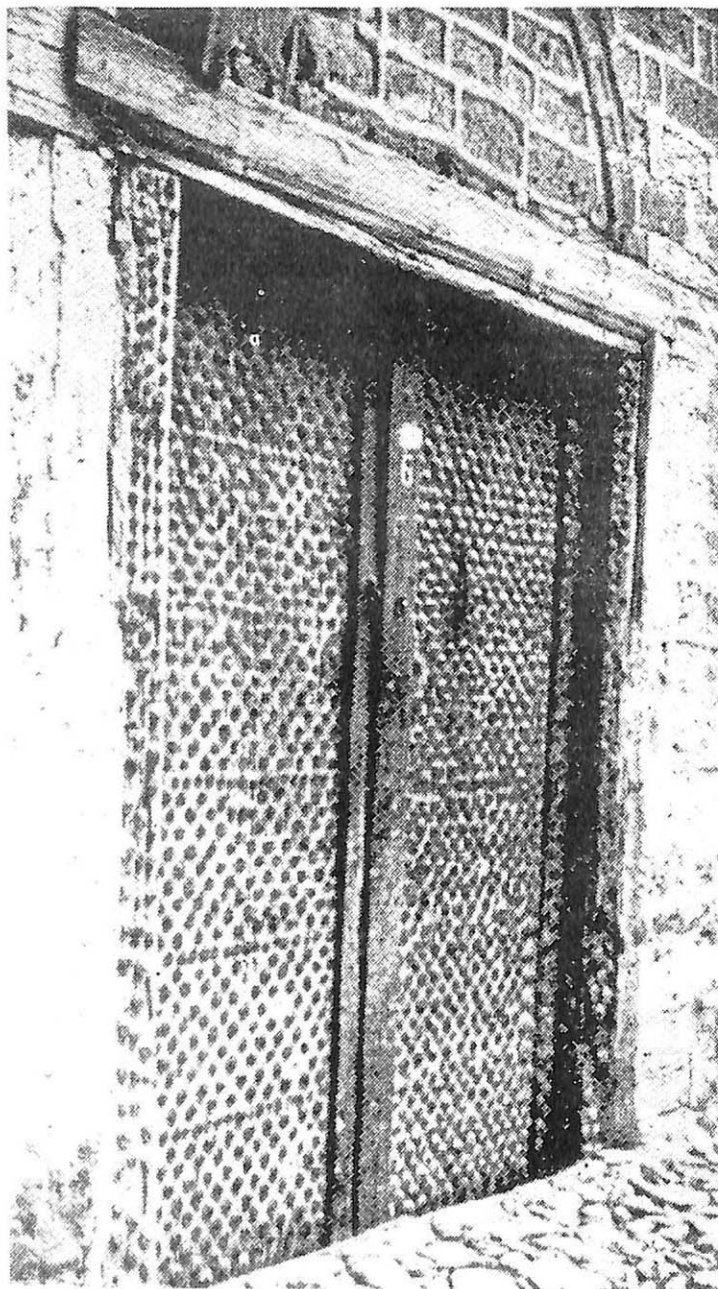
Αυτός ήταν ο Βικέλας, ο θριαμβευτής του συνεδρίου της Σορβόνης, για λογαριασμό της μικρής και «εν απορία» τελούσης πατρίδας του. **«Ανήρ εξαιρετικής μορφώσεως και γλωσσομάθειας, κοινωνικής δε εμφανίσεως μη επιδεχουμένης ΟΥΔΕΜΙΑΝ σύγκρισιν»**. Και όπως έγραψε ο Κουμπερτέν: «...Ο Βικέλας υπήρξε μια από τις πιο καθαρές και ευγενικές μορφές του Ελληνισμού...Δε σταμάτησε ούτε στιγμή να τοποθετεί, πάνω από κάθε φροντίδα του, τα εθνικά συμφέροντα. Ενσάρκωνε αυτόν τοιούτον τον Ελληνισμόν». Τα λόγια αυτά είναι του ίδιου του Κουμπερτέν.

Το εξώφυλλο της δίτομης έκδοσης για την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων που χρησιμοποιήθηκε και σαν επίσημη αφίσα στην Αθήνα το 1896

Η καταγόμενη από τη ΒΕΡΟΙΑ οικογένεια του ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΙΚΕΛΑ

Χιονίδης Χ. Γεώργιος

Η πόρτα της οικίας Βικέλα στη Βέροια με τα 1550 καρφιά.

Τα στοιχεία, τα οποία έχουμε σήμερα για την καταγωγή της οικογένειας του Δ. Βικέλα από τη Βέροια είναι ελλιπή. Ο Δημήτριος Βικέλας δεν πρόσδεσε σημαντικά, ούτε καν συγκέντρωσε όσα θα μπορούσε να συλλέξει από τη διασωζόμενη τότε (στο 2ο μισό του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ού) προφορική, στοματική παράδοση, μεταξύ των (συγγενών και μη) Βεροιωτών. Και εντυπωσιάζει τούτο, αν ληφθεί υπόψη ότι (ο Δ. Βικέλας) ήταν επιμελέστατος και τελειομανής σε όλα και στην πνευματική εργασία του. Βέβαια, γραφτά στοιχεία δεν υπήρχαν, τουλάχιστον αξιόλογα, διότι το τέρας των πυρκαϊών είχε καταστρέψει για πάντα τα Αρχεία της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας της Βέροιας, όπως γράφει και τούτος, με έκδηλη στενοχώρια. Είναι πιθανόν να σώζονται, όμως, κάποια αξιόλογα στοιχεία (και για την οικογένεια του Βικέλα) στα, απρόσιτα και σήμερα, Αρχεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, πολύ περισσότερο αφού τα μέλη τούτης έζησαν και στην Κωνσταντινούπολη, όπως θα δούμε. Στην Κοζάνη βρέθηκαν «λυτά» έγγραφα, μεταξύ των οποίων και μερικές επιστολές προγόνου του Δημ. Βικέλα, που δημοσιεύτηκαν όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Προκαταβολικά, και εκτός σειράς, μνημονεύω την περίπτωση κάποιου Βικέλα, του Μητάκου (κύριο όνομα το οποίο είναι υποκοριστικό του ονόματος Δημήτριος), γιατί τη βρήκα στα Αρχεία της Βέροιας και είναι αρκετά σημαντική, για να κατανοήσουμε τη σπουδαιότητα της οικογένειας, για την οποία ο αξιόλογος πανεπιστημιακός καθηγητής της Οικονομίας Α.Μ. Ανδρεάδης έγραψε ότι ήταν η «διαπρεπέστερα» της πόλεώς μας. Συγκεκριμένα, στον Κώδικα όπου καταχωρήθηκαν τα κατάστιχα των φόρων του 1846, στα δίσε-

*Το κείμενο δημοσιεύτηκε στην έκδοση του Συλλόγου χιονοδρόμων ορειβατών Βέροιας, *Δημήτριος Βικέλας*, Βέροια 1996

κατα χρόνια της Τουρκοκρατίας (που συνεχίστηκε, μέχρι το 1912, στη Μακεδονία), γράφηκε, ότι, στη Συνοικία της Μητροπόλεως, της πόλεώς μας, ήταν υπόχρεως και «.....ο λογιότατος σιόρ, μητάκος μητ κέλας». Το «σιόρ» - όπως είναι γνωστό - αναφερόταν σε πολύ σπουδαίους και πλούσιους, ευγενείς και Βεροιώτες και ισοδυναμούσε με το γνωστό «σερ».

Το επώνυμο συναντάμε πρώτα με τη γραφή Μπεκέλλας, Μπικέλλας κ.λ.π., με δύο (συνήθως) λ. Ο Δημήτριος Βικέλας γράφει ότι ο πατέρας του μετέβαλε το επίθετο σε Βικέλας, αντικαθιστώντας το Μπ. Με το Β. για να γλιτώσει από τα σχόλια των σχολαστικών. Το Μπ. θεωρήθηκε «βάρβαρο» και εξελληνίστηκε, τρόπον τινά, με την αντικατάστασή του (στο επώνυμο) με τοελληνικό Β.

Ως πρώτον Μπικέλλα γνωρίζουμε τον «Χατζή Μανόλη Μπικέλλα», ο οποίος έζησε στα τέλη του 17ου και 18ου αιώνα, αφού πέθανε, μάλλον, το 1762, εδώ, στη Βέροια. Και ασφαλώς θα το αγνοούσαμε και τούτο, εάν δεν δημοσιευόταν η νεκρολογία, που εξεφώνησε στην κηδεία ο Ζακυνθινός ιεροδιδάσκαλος και ιερομόναχος στην Κωνσταντινούπολη Ιωάσαφ Κορνήλιος. Δυστυχώς, το κείμενό του είναι γραμμένο με τον συνηθισμένο (για την εποχή, ιδίως) πομπώδη τρόπο και έτσι λίγα στοιχεία μπορούμε να αποκτήσουμε από την επεξεργασία και από την κριτική αξιοποίησή του. Πρώτα - πρώτα, σημειώνω ότι τη γενέτειρα του αποθανόντος, την πόλη μας, ο νεκρολόγος χαρακτηρίζει «καλλίρροον και πολύρροον», παίζοντας με τις λέξεις, προκειμένου να τονίσει τα πολλά και καλά νερά της. Μαθαίνουμε, ακόμα, ότι ο Μανόλης Μπικέλλας σπούδασε στη Βέροια και καταγόταν από πλούσιους και ευγενείς γονείς. Ήταν και ο ίδιος ευγενής, πλούσιος, με καλή φήμη, με πολλά κτήματα και με πολυπληθή οικογένεια (γιούς, κόρες, γαμπρούς κ.τ.λ.), στην οποία ανήκαν και δούλοι - δούλες. Το προτασσόμενο «Χατζής», οφειλόταν - όπως ρητά μνημονεύεται - στο γεγονός ότι είχε μεταβεί και στους Άγιους Τόπους, στα Ιεροσόλυμα. Πάντως, δεν στέριωσε τούτο, πολύ δε περισσότερο δεν ενσωματώθηκε οριστικά στο αρχικό επίθετο, ώστε να περισωθεί σε ενιαίο επίθετο (ως Χατζημπικέλλας, όπως συνέβηκε σ' άλλες οικογένειες και της Βέροιας). Το ξαναβρήκα στην περίπτωση του Χατζή Γιαννάκη Μπικέλλα, ο οποίος αφιέρωσε (το 1805) εικόνα του Αγίου Ελευθερίου στη γνωστή μας εκκλησιά της Παναγίας Παλιοφορτίτσας, της πόλεως μας.

Μετά τον θάνατο του αρχηγέτη Χατζή Μανόλη Μπικέλλα, τα μέλη της οικογένειάς του διασκορπίστηκαν «όπου γης», στον ελλαδικόν χώρο, όπως και στο εξωτερικό, διακρίθηκαν δε ως έμποροι αλλά και ως φιλοπάτριδες Έλληνες, ιδιαίτερα στην Πέστη (Βουδαπέστη), όπου πολλά έργα της Ελληνικής Κοινότητας χρηματοδοτήθηκαν και από τούτους, όπως και η έκδοση ελληνικών βιβλίων.

Όμως, θα παρακολουθήσουμε (όπως προσημειώθηκε) τη ζωή μονάχα του ενός κλάδου της αρχικής οικογένειας, από τον οποίο καταγόταν η προσωπική οικογένεια του Δημητρίου Βικέλα, διότι αυτό είναι το θέμα μας.

Ο Γάλλος πρόξενος στη Θεσσαλονίκη, Μ. Κουζινερύ γράφει (στο περιηγητικό βιβλίο του για το ταξίδι του στη Μακεδονία), ότι επισκέφθηκε και τη Βέροια, μάλλον στον πρώτο χρόνο της υπηρεσίας του, δηλαδή το 1763, δηλαδή έναν χρόνο μετά την κηδεία του (πρώτου γνωστού μας) Χατζή Μανόλη Μπικέλλα. Σημειώνει, πως έμεινε τρεις ημέρες στην πόλη μας και ότι τον φιλοξένησε ο Μπικέλλας, του οποίου δεν διέσωσε το κύριο όνομα του, αν και τον εντυπωσίασε, διότι ήταν πολύ μορφωμένος και πλούσιος. Γνώριζε άριστα τα αφορώντα στη Φιλολογία της ελληνικής γλώσσας και είχε τέλεια γνώση της αρχαιολογίας της περιοχής. Ισχυρίζεται, μάλιστα, (ο Κουζινερύ) ότι τελικά ο Μπικέλας αυτός εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, όπου πέθανε φτωχός, και πως τα παιδιά του κατέφυγαν στη Γερμανία, με όση περιουσία μπόρεσαν να περισώσουν.

Γνωρίζουμε, επίσης, από «λυτά» έγγραφα, που υπάρχουν στην περίφημη Βιβλιοθήκη της Κοζάνης, ότι ένας Μπικέλλας Δημήτριος έγραψε επιστολές στον μητροπολίτη της Θεσσαλονίκης και στον Θεόφιλο, το 1785, με την ευκαιρία της εκλογής του δεύτερου στον θρόνο του επισκόπου των Σερβίων και της Κοζάνης. Και το τελευταίο γράμμα του δικαιολογείται, αν λάβουμε υπόψη ότι ο Θεόφιλος ήταν Βεροιώτης και είχε συγγένεια με την οικογένεια, διότι η νύφη (από γιο) του Δημητρίου ήταν συγγενής του. Ξέρουμε, ακόμα, ότι ο Μπικέλλας αυτός σπούδασε στην Κοζάνη, κοντά στον γνωστό δάσκαλο, από τα Ιωάννινα, Νικόλαο Βάρκοση (1751 - 1754). Εξάλλου, στο Άγιον Όρος υπάρχουν και Κώδικες, τους οποίους έγραψε ο αυτός Μπικέλλας (το 1757). Ο γιος του Ιωάννης υπέγραφε και ως Μπεκελλίδης. Άλλωστε, και άλλος Μπικέλλας είναι γνωστός (μονάχα) ως Μπεκελλίδης, ήταν δε δάσκαλος και επι-

γραμματοποιός, ποιητής ή «*ολίγον ποιητίζων*», κατά την ειρωνική και αυτοσαρκαστική αναφορά του ίδιου, του δικού μας Δημητρίου Βικέλα. Το κύριο όνομα του ήταν Σταμάτιος.

Θεωρώ πιθανότατο, ότι ο Μπικέλλας αυτός (δηλαδή ο Δημήτριος), πρέπει να ήταν εκείνος, που φιλοξένησε τον Κουζινερύ, δηλαδή να υπήρξε ο παππούς (και όχι ο προπάππος) του δικού μας Δημητρίου Βικέλα, όπως δέχεται και ο ίδιος. Όμως, προκύπτουν διάφορα ζητήματα, επειδή ο Μπικέλλας αυτός δεν κατέληξε στη Θεσσαλονίκη αλλά στην Κωνσταντινούπολη. Και εδώ υπάρχει η διαφοροποίηση του Δημητρίου Βικέλα, σε σχέση με όσα έγραψε ο Κουζινερύ, που μνημονεύει τη Θεσσαλονίκη, ως τόπο διαμονής – θανάτου του, όπως είδαμε.

Στην Πόλη, ο Μπικέλλας, ασχολήθηκε με το εμπόριο των βαμβακερών υφασμάτων και των περίφημων, στον κόσμο όλον, προσοψίων, που κατασκευαζόταν στην πόλη – περιοχή της Βέροιας, με βάση το καννάβι, το οποίο καλλιεργούνταν στην περιφέρειά της, όπως γράφει και ο Κουζινερύ, που μνημονεύει ότι οι κάτοικοί της (ανερχόμενοι σε 18 έως 20 χιλιάδες, Έλληνες και Τούρκους) είχαν καλό εισόδημα από την εκμετάλλευση αυτής της πηγής εσόδων των ραγιάδων, διότι θεωρούνταν περιζήτητα (τα «*χαβλιά*»), για τις ανάγκες του μπάνιου.

Στην Κωνσταντινούπολη γεννήθηκε και ο πατέρας του δικού μας Δημητρίου, Εμιμανουήλ – Μανόλης Μπικέλλας – Βικέλας, το 1800, ασχολούμενος, επίσης με το εμπόριο, όπως και πολλές άλλες οικογένειες Ελλήνων. Μεταξύ τούτων συγκαταλεγόταν και η οικογένεια του Γιαννιώτη εμπόρου Γεωργίου Μελά. Η κόρη του Σμαράγδα, γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, το 1816. Τα γεγονότα της Επανάστασης του 1821, ανάγκασαν πολλούς Έλληνες να εγκαταλείψουν την πρωτεύουσα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, διότι υπήρχε αναβρασμός. Εκεί εμπορεύονταν και οι Ρακιβάν – Ρακιβάν, μέλη μιας άλλης (και πιθανότατα συγγενικής, με τους Μπικέλλα) οικογένειας, που καταγόταν, επίσης, από τη Βέροια, και ασχολούνταν και τούτοι με το εμπόριο και των «*χαβλιών*».

Οι οικογένειες των Βικέλα και Μελά κατέληξαν στην Ερμούπολη της Σύρου και από τον γάμο του Μανόλη και της Σμαράγδας γεννήθηκε (πρώτος) Δημήτριος Βικέλας, ο δικός μας, το 1835, στην Ερμούπολη.

Ο Δημήτριος Βικέλας ήρθε στη Βέροια (για πρώτη και για τελευταία φορά) τον Σεπτέμβριο του 1901, όπως γράφει ο ίδιος και μνημονεύεται και στους Κώδικες της τότε δραστήριας αδελφότητας «*Μέλισσα*» της πόλεώς μας όπου υπάρχει το Πρακτικό κλι της ανακηρύξεώς του ως επιτίμου Πρόεδρου της, που δημοσίευσε ήδη, πριν 28 χρόνια. Ο Βεροιώτης εκπαιδευτικός κ. Παύλος Πυρηνός δημοσίευσε, στην εφημερίδα «*Βέροια*», Ιστορικό σημείωμα, το οποίο αναφέρεται στην αλληλογραφία του Δ. Βικέλα με την νεοϊδρυθείσα, το 1905, «*Φιλόπρωχο αδελφότητα Κυριών Βεροίας*» και συγκεκριμένα σε επιστολή του προς την Πρόεδρο της Πηνελόπη Καμπίτογλου, στην οποία αποκαλεί τη Βέροια «*προσφιλή*» και στέλνει μικρή οικονομική βοήθεια και βιβλία για τους σκοπούς της. Το περίφημο αρχονικό της οικογένειάς, το «*Μπικελλάδικο Σπίτι*», εγκαταλείφθηκε και τελικά κατέρρευσε, στη θέση του δε κτίσθηκε νέο οίκημα (στην οδό Αγ. Δημητρίου 3), γεγονός που πιστοποιείται και από σχετική επιγραφή, την οποία τοποθέτησε η «*Περιηγητική Λέσχη*», Τμήμα της Βεροίας, το 1982. Από καινούργια μελέτη – έρευνα του θέματος κατέληξα στο συμπέρασμα, ότι δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια η εκεί αναγραφόμενη ημερομηνία, δηλαδή το 1963, ως ο χρόνος μέχρι τον οποίο υπήρχε – δήθεν – το αρχονικό, διότι ο Αλέξανδρος Λέτσας, που έγραψε μελέτη για τη ζωή του Δ. Βικέλα, ρητά μνημονεύει ότι δεν υπήρχε ήδη, 15 χρόνια νωρίτερα, το παλιό οίκημα, το δε βιβλίο του εκδόθηκε το 1951, ώστε έσφαλε και ο Βεροιολάτρης Αναστάσιος Εμμ. Χριστοδούλου, όταν αναθεμάτισε, τον Γενάρη του 1960, όσους δεν φρόντισαν να σωθεί τούτο, εφόσον γράφει ότι η κατάρρευση και η κατεδάφιση έγινε – δήθεν – τον Δεκέμβριο του 1959, αναφερόμενος, προφανώς, στην τότε διάνοιξη των θεμελίων της νέας οικοδομής. Επιφυλάσσομαι, όμως, να διερευνήσω διεξοδικότερα το όλο θέμα.

Πρέπει να διευκρινίσω και εδώ ότι η γνωστή «*βίλλα Βικέλα*», δεν υπήρξε κτίσμα της παλιάς οικογένειας και συγκεκριμένα του δικού μας Δημητρίου Βικέλα. Την έκτισε (την τρίτη δεκαετία, μάλλον του 20ου αιώνα) ο ανειψιός του, ο γιος του αδελφού του Γεωργίου (Δημήτριος, επίσης, Βικέλας), για να ξεκουράζεται το καλοκαίρι, όταν ερχόταν εδώ, αφήνοντας τη διπλωματική υπηρεσία του, όπου εργάστηκε.

Μια μικρή οδός (στην ουσία πάροδος) ονομάστηκε Δ. Βικέλας, μεταξύ των οδών Μητροπόλεως και Κεντρικής οδού, ενώ έπρεπε να ονομασθεί έτσι και η σημερινή οδός Αγίου Δημητρίου (και κυρίως αυτή), όπου βρισκόταν και το περίφημο σπίτι, όπου έζησε η οικογένεια και φιλοξενήθηκαν τόσο σπουδαίοι ξένοι. Επίσης, γιορτές του Δήμου της Βέροιας, στα

χρόνια της Επταετίας, ονομάζονταν «Βικέλεια». Μία αθλητική ομάδα αντισφαιρίσεως λέγεται «Α. Ο. Βικέλας» και είναι των νέων – νεανίδων. Με τη φροντίδα και την κοινή δαπάνη του σωματείου «Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων» (που – ως γνωστό – ίδρυσε ο Δημήτριος Βικέλας) και του «Συλλόγου των εν Θεσσαλονίκη Βεροϊέων», τοποθετήθηκε η προτομή του Δημήτριου Βικέλα, στο πάρκο της Ελιάς. Η Βέροια, δεν τίμησε, όπως και όσο έπρεπε και αξίζει, τον Δ. Βικέλα., Έτσι, ωφελούνται από την παγκόσμια γνωστή προσωπικότητά του, η Ερμούπολη της Σύρου, η οποία τον γιορτάζει και τον τιμά ως δικόν της, μονάχα επειδή εκεί γεννήθηκε και το Ηράκλειο της Κρήτης, στη Δημοτική Βιβλιοθήκη του οποίου αφιέρωσε την αξιόλογη βιβλιοθήκη του (αποτελούμενη από 4.772 τίτλους), το δε γεγονός αυτό εκτίμησαν κατάλληλα και εκμεταλλεύτηκαν πετυχημένα οι Κρήτες και γι' αυτό μετονόμασαν την βιβλιοθήκη αυτή «Βικέλεια».

Έχω τη γνώμη ότι η Βέροια οφείλει στον Δημήτριο Βικέλα και την έκδοση των «Απάντων» του, έστω σε συνεργασία με τον «Σύλλογον προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων». Η πνευματική προσφορά του Δ. Βικέλα είναι σπουδαία, αλλά βρίσκεται σκορπισμένη σε περιοδικά και εφημερίδες.

Για το ερώτημα: εάν πρέπει να θεωρείται ο Δημήτριος Βικέλας ως Ερμούπολίτης (δεδομένου ότι γεννήθηκε εκεί, από γονείς όμως, οι οποίοι είδαν το φως της ζωής στην Κωνσταντινούπολη, ενώ οι γονείς τους ήσαν από τη Βέροια ή από τα Ιωάννινα) ή, αντίθετα, Βεροϊώτης, όπου ήταν γνωστή και ξακουστή η προγονική πατρική οικογένειά του;.

Ως απάντηση, θα χρησιμοποιήσω δύο κείμενα, ένα τρίτου και ένα του ίδιου:

Ο ανεψιός του (από την μεριά της μητέρας του) Δημήτριος Σ. Μπαλάνος, Ακαδημαϊκός και καθηγητής του πανεπιστημίου των Αθηνών, είπε τα εξής, μιλώντας (το 1945) στην Ακαδημία: *«Ο Δημήτριος Βικέλας εγεννήθη, την 15ην Φεβρουαρίου 1835, εις Σύρον, την εμπορικωτέραν πόλιν τότε της Ελλάδος. Καίτοι όμως εκεί γεννηθείς, ουδέποτε εθεώρησεν ως πατρίδα του την Σύρον, εις την οποίαν μοιραία συνδομαί μετέφεραν κατά τους χρόνους της επαναστάσεως (τους) πατρόθεν και μητρόθεν προγόνους του. Ως πατρίδα του εθεώρει την κοιτίδα της πατρικής οικογένειάς του, την Βέροιαν, και πάντοτε με υπερηφάνειαν εχαρακτήριζε εαυτόν ως Μακεδόνα...»*.

Όμως, ας δούμε τώρα, τι έγραψε ο ίδιος, ο Δημ. Βικέλας, λίγο πριν πεθάνει, γεγονός που επισυνέβηκε το 1908, ενώ είχε προαποβιώσει η γυναίκα του, Καλλιόπη, το γένος Κωνσταντίνου Γεραλοπούλου, με την οποία δεν απέκτησε παιδί:

«Αλλ' αισθάνομαι, ότι, εάν ήτο δυνατόν και σήμερον έπ να στήσω την σκηνήν μου εις Βέροιαν, εκεί ήθελα ανεύρει την πατρίδα, καθόσον εκεί συγκεντρώνται αι οικογενειακαί μου παραδόσεις. Δεν λησμονούμεν όπ εκείθεν καταγόμεθα. Επί του τάφου του πατρός μου, εις τον νεκροταφείον των Αθηνών, υπό το όνομά του εχαράξαμεν τας λέξεις «εκ Βεροίας» ο αδελφός μου ενέγραψεν εις το σχολείον τον πρωτότοκόν του ως Μακεδόνα την καταγωγήν, και εγώ δε μεταξύ των Μακεδόνων πάντοτε συγκαταλέγομαι... ».

Εθνική Βιβλιοθήκη

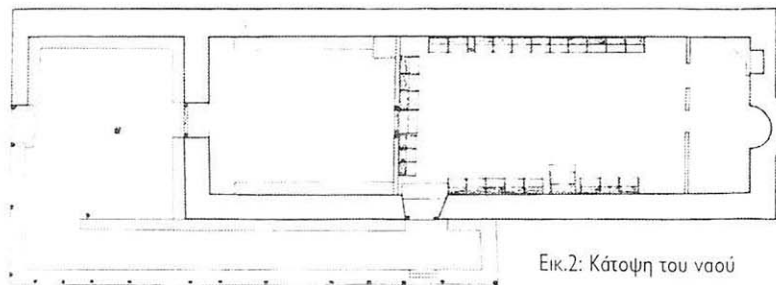
Ι. Ν. ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ
στην ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ ΗΜΑΘΙΑΣ

Τσιλιπάκου Νίκη

Εικ.1: Άποψη του ναού και του περιβάλλοντος χώρου του από νότια

Ι. Αρχιτεκτονική:

Στη σημερινή του μορφή πρόκειται για μονόχωρο ναό με ημικυκλική εξωτερικά αψίδα, ευρύχωρο νάρθηκα-γυναικωνίτη (συνολικών εξωτερικών διαστάσεων 17,70X6,70μ.) και χαγιάτι στη νότια και δυτική πλευρά (εικ. 2).

Εικ.2: Κάτοψη του ναού

Στη βορειοδυτική γωνία του ναού υψώνεται νεόδμητο κωδωνοστάσιο από οπλισμένο σκυρόδεμα

Ο ναός σήμερα είναι επιχρισμένος εξωτερικά, γεγονός που δεν μας επιτρέπει να προβούμε σε παρατηρήσεις ως προς την τοιχοδομία του, ωστόσο, όπως αποδεικνύεται από τα εμφανή τμήματα της τοιχοποιίας στο εσωτερικό, όπου έχει καταπέσει τμήμα του τοιχογραφικού διακόσμου, αυτή θα πρέπει να αποτελούνταν από ημιλαξευμένους και αργούς λίθους (πωρόλιθους), όπως συμβαίνει και σε άλλους σύγχρονους και παλαιότερους ναούς της περιοχής, με μεγαλύτερα αγκωνάρια στις γωνίες, πλίνθους σε ορισμένα σημεία σε ακανόνιστη διάταξη και ξυλοδεσιές.

Το προστώο είναι κλειστό στο βορειοδυτικό τμήμα με τοιχοποιία που φράσσει κατά το ήμισυ τη δυτική πλευρά, η οποία συμπλέκε-

ται με την προέκταση του βόρειου τοίχου του ναού προς την ίδια πλευρά. Η ευρυχωρία του στεγασμένου προστώου και τα λίθινα πεζούλια που επενδύονται με ξύλινες σανίδες, σε επαφή με τις τοιχοποιίες του, εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο τον κοινωνικό ρόλο του χαγιατιού και την προστασία των πιστών από τις καιρικές συνθήκες.

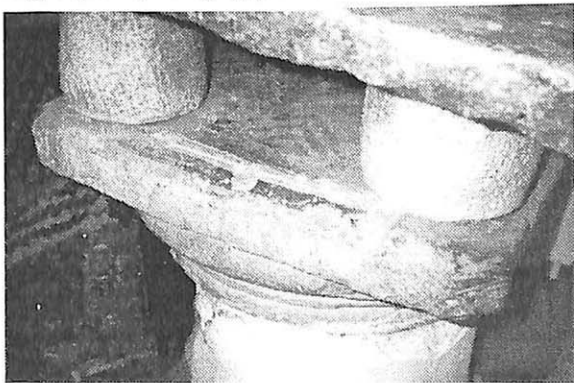
Η δίρριχτη στέγη που καλύπτεται σήμερα με νεωτερικά κεραμίδια γαλλικού τύπου κατέρχεται χαμηλά και κάθε σκέλος της καλύπτει όλο το πλάτος ναού και χαγιατιού. Δύο φεγγίτες έχουν διανοιγεί σε μεταγενέστερη περίοδο στην οροφή της στέγης (νότιο τμήμα κυρίως ναού) στο ίδιο επίπεδο με τα κεραμίδια.

Ο ναός φέρει δύο εισόδους, μία στο δυτικό τοίχο του νάρθηκα-γυναικωνίτη και μια δεύτερη στο νότιο τοίχο του κυρίως ναού στο ανατολικό όριο του γυναικωνίτη. Από την τελευταία κατέρχεται κανείς στο ναό με δύο σκαλοπάτια. Ο ναός είναι κατάγραφος με τοιχογραφικό διάκοσμο που χρονολογείται στο 18ο αι.

Στο εσωτερικό, ο κυρίως ναός διαχωρίζεται στα δυτικά από τον υπερυψωμένο κατά δύο σκαλοπάτια νάρθηκα - γυναικωνίτη με ξύλινη κατασκευή, που αποτελείται από στηθαίο με πλατιές σανίδες τοποθετημένες κάθετα και παράλληλα μεταξύ τους, εκατέρωθεν ξύλινου περιθυρώματος με τόξο διπλής καμπυλότητας στο υπέρθυρο και τέσσερα ορθογώνια ανοίγματα, από τα οποία απουσιάζει το καφασωτό. Το δάπεδο του κυρίως ναού και του Ιερού αποτελείται από μεγάλες, ορθογωνισμένες, λειασμένες λιθόπλακες, ενώ εκείνο του πρόναου είναι στρωμένο με

*Ο ναός βρίσκεται 2 χλμ. ανατολικά του οικισμού της Αγίας Μαρίνας Ν. Ημαθίας (εικ. 1). Έχει κηρυχτεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με την υπ. αρ. Υ. Α. Β1/Φ36/31675/685/2-7-85 απόφαση (Φ.Ε.Κ. 455/Β/19-7-85).

τοιμημένο και καλυμμένο με μουσαμά. Στο δάπεδο του κυρίως ναού ενσωματώνονται πήλινα ορθογώνια πλακίδια με χαράξεις χριστιανικών χρόνων, τα περισσότερα από τα οποία φέρουν ίχνη καύσης. Είχαν ενσωματωθεί σε β' χρήση (spolia) στον παλαιότερο ναό που φαίνεται, όπως θα δούμε στη συνέχεια, ότι προϋπήρχε στη θέση αυτή, ο οποίος πιθανότατα, καταστράφηκε από πυρκαγιά. Από μια πρώτη εκτίμηση, σύμφωνα με το παλαιότερο στρώμα τοιχογραφιών που διαφαίνεται στο κατώτερο τμήμα της αψίδας του Ιερού Βήματος (διακοσμητική ζώνη με τεθλασμένες γραμμές και το κατώτερο τμήμα ολόσωμων μορφών), στην αρχική φάση του ο ναός ήταν επίσης μονόχωρος, όμοιου πλάτους, ενώ δεν μπορούμε να γνωρίζουμε στη φάση αυτή αν καταλάμβανε το ίδιο μήκος ή αν έφερε όμοιων διαστάσεων νάρθηκα ή κάποιο χαγιάτι που θα προστάτευε τις τοιχογραφίες, οι οποίες πιθανότατα υπήρχαν στην εξωτερική δυτική πλευρά του ναού. Μαρμάρινη πλάκα σε β' χρήση καλυμμένη στη μια όψη της με τοιχογραφία, που φέρει διακοσμητικό μοτίβο όμοιο με αυτό της κατώτερης ζώνης του α' στρώματος τοιχογραφιών στην αψίδα του Ιερού, θα ήταν τοποθετημένη ή καλύτερα εντοιχισμένη στην τοιχοποιία του αρχικού ναού. Η πλάκα αυτή αποτελεί σήμερα μαζί με άλλα αρχαιότερα spolia τη βάση της αγία Τράπεζας (εικ. 3).

Εικ.3: Λεπτομέρεια από την αγία Τράπεζα με τα αρχιτεκτονικά μέλη σε β' χρήση.

Το τοιχογραφημένο αψίδωμα με την παράσταση της Ετοιμασίας του Θρόνου, 18ου αι., που βρίσκεται σήμερα αναρτημένο επάνω από την κεντρική είσοδο του ξύλινου διαχωριστικού από το νάρθηκα προς τον κυρίως ναό (εικ. 4) θα καταλάμβανε την αβαθή κόγχη επάνω από το υπέρθυρο της εισόδου στη δυτική εξωτερική πλευρά (αέτωμα) του αρχικού ναού. Τη θέση αυτή ενισχύει και η μέτρηση των διαστάσεων του αψιδώματος

Εικ.4: Το αποτοιχισμένο αψίδωμα με την παράσταση της Ετοιμασίας του Θρόνου.

που υπάρχει στην εξωτερική δυτική είσοδο του νάρθηκα (78X70 εκ.), οι οποίες διαφέρουν από εκείνες του παλαιότερου αψιδώματος (85X75 εκ.) και το γεγονός ότι κάτω από το νεώτερο αψίδωμα που φέρει αγιογράφιση τέλους 19ου με αρχές 20ου αι. διαφαίνεται η πρωτότερη του 18ου αι. Μένει να αποδειχθεί ότι και κάτω από το παλιό αψίδωμα διασώζεται το πρώτο στρώμα της τοιχογράφησης του αρχικού ναού.

II. Τοιχογραφικός διάκοσμος:

1. Ιερό:

Στην αψίδα του Ιερού Βήματος απεικονίζεται η Πλατυτέρα με το Χριστό σε μετάλλιο στο στήθος και προτομές αγγέλων εκατέρωθεν, ενώ στην ποδιά έξι συλλειτουργούντες ιεράρχες: (Από βορρά προς νότο) ο άγιος Γρηγόριος ο Διαλόγος, ο άγιος Αθανάσιος, ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ο άγιος Βασίλειος, ο άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων και ο άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας.

Στον ανατολικό τοίχο, το κέντρο του αετώματος που κατέρχεται χαμηλά, έως την αψίδα, καταλαμβάνει η σκηνή της Ανάληψης. Στα άκρα του, στους χώρους της Πρόδεσης και

του Διακονικού αντίστοιχα, παριστάνονται από δύο μετάλλια με προτομές αγίων, προφητών και ιεραρχών. Γύρω από τα μετάλλια περιελίσσεται βλαστός με φυτικό διάκοσμο. Κάτω από τις τριγωνικές απολήξεις, στη μεσαία ζώνη του τοίχου, που είναι αρκετά πλατιά, παριστάνεται η Θεία (Αγγελική) Λειτουργία η οποία συνεχίζεται και στην αντίστοιχη ζώνη των πλαγίων τοίχων, βόρειου και νότιου, στους χώρους δηλαδή της Πρόδεσης και του Διακονικού. Την ανώτερη ζώνη με τις σκηνές περιτρέχει πλατιά ταινία με ζικζακ γραμμές που σχηματίζουν ενάλληλες γωνίες, η οποία διασώζεται σε αποσπασματική κατάσταση διατήρησης.

Στην κατώτερη ζώνη και των τριών τοίχων, σε συνέχεια των συλλειτουργούντων ιεραρχών της απίδας, απεικονίζονται ολόσωμοι ιεράρχες και διάκονοι ως εξής: Στο χώρο της Πρόδεσης, στο βόρειο τοίχο, από τα δυτικά προς τα ανατολικά τρεις αδιάγνωστοι και ο άγιος Πέτρος Αλεξανδρείας, στον ανατολικό ο Χριστός από το Όραμα του αγίου Πέτρου Αλεξανδρείας και στη συνέχεια δύο άγιοι διάκονοι. Στην ορθογώνια κόγχη της Πρόδεσης που μεσολαβεί παριστάνεται η Άκρα Ταπείνωση, ενώ στους λαμπάδες οι προφίτες Ιωνάς και Σοφονίας. Επάνω από την κόγχη απεικονίζεται σε προτομή ο Χριστός Μέγας Αρχιερέας, ενώ αμέσως νότια διαβάζουμε την επιγραφή «άν(ω) σέ εν θρόνω(ι)» που συνοδεύεται και από χερουβείμ. Στο χώρο του Διακονικού, στον ανατολικό τοίχο, συνεχίζονται οι ολόσωμες μορφές με τους αγίους Ρωμανό και Νικόλαο, ενώ στο νότιο τοίχο με τους αγίους Σπυρίδωνα, Ελευθέριο και Γερμανό. Επάνω από τη ζώνη με τους ολόσωμους αγίους τους τοίχους του Ιερού περιτρέχουν διακοσμητικές ταινίες με δύο διαφορετικά μοτίβα, στο χώρο της Πρόδεσης και του Διακονικού, οι οποίες αποτελούν τη συνέχεια εκείνων που στέφουν την αντίστοιχη ζώνη στο βόρειο και νότιο τοίχο του κυρίως ναού.

2. Κυρίως ναός:

Το εικονογραφικό πρόγραμμα διατάσσεται σε δύο κύριες ζώνες. Την ανώτερη καταλαμβάνουν οι σκηνές από το Δωδεκάορτο και τα Πάθη, ενώ την κατώτερη ολόσωμοι άγιοι. Η κακή κατάσταση των τοιχογραφιών, οι νεώτερες επιζωγραφήσεις, τα σύγχρονα επιχρίσματα και οι οπλισμοί της προληπτικής συντήρησης καθιστούν δυσχερή την ταύτιση σκηνών και μορφών.

Στο νότιο τοίχο, αμέσως μπροστά από το τέμπλο, οι σκηνές ξεκινούν με τον Ευαγγελισμό και ακολουθούν η Γέννηση του Χριστού,

Εικ.5: Λεπτομέρεια από τη σκηνή της Υπαπαντής.

η Υπαπαντή (εικ. 5) και η Βάπτισμα. Στη συνέχεια οι σκηνές έχουν επιζωγραφηθεί με παχύ καστανοκόκκινο χρώμα, ενώ λίγο δυτικότερα, πριν από τη νότια θύρα εισόδου, η επιζωγράφηση δημιουργεί διακοσμητικά μοτίβα με παράλληλες ασταθείς διακοπτόμενες μικρές ευθείες και τεθλασμένες γραμμές που σχηματίζουν ενάλληλες γωνίες μέσα στα κενά που δημιουργούν δύο παρόμοιες τεμνόμενες χιαστί γραμμές. Την ανώτερη ζώνη με τις σκηνές περιτρέχει πλατιά ταινία με αδιάγνωστο, λόγω κακής διατήρησης, φυτικό κόσμημα και στη συνέχεια γεωμετρικό μοτίβο με ενάλληλες συνεχόμενες γωνίες από τεθλασμένες γραμμές.

Την κατώτερη ζώνη καταλαμβάνουν ολόσωμοι άγιοι. Μπροστά από το τέμπλο παριστάνονται οι απόστολοι Πέτρος και Παύλος με ομοίωμα ναού, ενώ στη συνέχεια δέκα ακόμη άγιοι, μορφές που δύσκολα διακρίνονται κάτω από τους οπλισμούς ή έχουν καταστραφεί μερικώς από παράνομες λαθρονασκαφές και καταστροφή της τοιχοποιίας (αναγνωρίζεται ο τελευταίος στη σειρά άγιος Τρύφων. Τη ζώνη αυτή στέφει διακοσμητική ταινία με συνεχόμενους φυλλοφόρους κλάδους, στην κορυφή των οποίων παρεμβάλλονται ροζέτες, γαρύφαλλα, τριαντάφυλλα και τουλίπες, η οποία υπογραμμίζεται από μαύρη γραμμή και στη συνέχεια από δύο ταινίες ερυθρού χρώματος. Η ταινία αυτή συνεχίζεται και στο χώρο του Διακονικού (βλ. παραπάνω, ιερό). Κάτω από τη ζώνη με τους αγίους διασώζεται διακοσμητική ταινία με ανεστραμμένα ενάλληλα τρίγωνα από ζικζακ γραμμές και ενάλληλες γωνίες. Οι τοιχογραφίες στο βόρειο τοίχο σώζονται σε κακή κατάσταση, λόγω της καθίζησης της

τοιχοποιίας, της απόκλισης από την κατακόρυφο, των έντονων ρηγματώσεων, της αιθάλης και της έντονης υγρασίας. Οι περισσότερες είναι μαυρισμένες και οπλισμένες για τη συγκράτηση της ζωγραφικής επιφάνειας, η οποία έχει καταπέσει ιδιαίτερα στην κατώτερη ζώνη με τους ολόσωμους αγίους, η οποία επίσης έχει επιχριστεί με νεωτερικά κονιάματα κατά το ήμισυ. Από τα δυτικά προς τα ανατολικά στην ανώτερη ζώνη διακρίνονται ορισμένες σκηνές: ο Χριστός αρχιερέας ευλογώντας αποστόλους με τον άναρχο Πατέρα να προβάλλει μέσα από νέφη, δύο απόστολοι με ανοικτά ευαγγέλια, (μεσολαβεί αδιάγνωστη σκηνή), η Κρίση των Αρχιερέων, (μεσολαβεί αδιάγνωστη σκηνή), η Μαστίγωση του Χριστού, η Μεταμέλεια και ο Απαγχονισμός του Ιούδα (διακρίνεται η επιγραφή σε μικρογράμματη γραφή: «η αχώνι του ιούδα»), ο Ελκόμενος, μεσολαβεί αδιάγνωστη σκηνή, (ίσως η Σταύρωση), ο Επιτάφιος Θρήνος και η Εις Άδου Κάθοδος μπροστά από το τέμπλο. Από την κατώτερη ζώνη διαφαίνονται, όπου διασώζονται, τμήματα από τους ολόσωμους αγίους, όπως φωτοστέφανο αγίου κάτω από την τρίτη από ανατολικά αδιάγνωστη σκηνή, τμήμα ενδυμασίας κάτω από τη σκηνή του Επιτάφιου Θρήνου, ενώ στο δυτικό τμήμα σώζονται σε καλή κατάσταση ο αββάς Ζωσιμάς, η αγία Μαρία η Αιγυπτία και η Παναγία εκατέρωθεν αγγέλων στον Παράδεισο. Τη ζώνη με τους ολόσωμους αγίους στέφει διακοσμητική ταινία με διαφορετικό μοτίβο από εκείνο του νότιου τοίχου, η οποία συνεχίζεται και στο χώρο της Πρόδεσης (βλ. παραπάνω, ιερό). Σε πλατιά υπόλευκη ταινία που υπογραμμίζεται από μαύρες γραμμές τοποθετούνται δύο συμπλεκόμενες κυματοειδείς γραμμές κυανού και ερυθρού χρώματος με συνεχόμενα ανεστραμμένα ημικύκλια. Στις απολήξεις των ημικυκλίων προβάλλουν τρίλοβα ανθέμια αντίθετου χρώματος. Η ταινία αυτή περιβάλλεται από δύο στενότερες ερυθρού χρώματος.

3. Νάρθηκας - Ύψαικωνίτης:

Στον ευρύχωρο νάρθηκα το εικονογραφικό πρόγραμμα διατάσσεται επίσης σε δύο κύριες ζώνες. Την ανώτερη καταλαμβάνουν σκηνές από μαρτύρια αγίων και το συναξάρι της αγίας Μαρίνας, ενώ την κατώτερη ολόσωμοι αγίοι. Την ανώτερη ζώνη στέφει διακοσμητική ταινία με φυτικό μοτίβο, μισοκατεστραμμένη από τους ελκυστήρες της σιέγης. Την

κατώτερη με τους αγίους περιτρέχει όμοια διακοσμητική ταινία με την αντίστοιχη στο βόρειο τοίχο του κυρίως ναού. Οι οπλισμοί στην ανώτερη ζώνη δεν μας επιτρέπουν να ταυτίσουμε με βεβαιότητα τις σκηνές.

Στο νότιο τοίχο από ανατολικά προς τα δυτικά παριστάνονται επτά σκηνές: 1) Ο άγιος Γεώργιος δρακοντοκτόνος(:), 2) ο άγιος Δημήτριος φονεύων το Σκυλογιάννη (:), 3) το μαρτύριο του αγίου Στεφάνου(:), 4) έφιππος άγιος (:), 5) έφιππος άγιος (:), 6) η αγία Μαρί-

Εικ.6: Λεπτομέρεια από τη σκηνή μαρτυρίου της αγίας Μαρίνας στο νότιο τοίχο του νάρθηκα.

να παρουσιάζεται στο βασιλιά (εικ. 6): ([.....], «ΚΑΙ ΠΑΡΙ/ΣΗΑΖΕ(ΤΑΙ) ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΟ(Σ)», 7) «ΕΒΑΛΑΝ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ - κασίδι πεπυρομένον». Στην κατώτερη απεικονίζονται οι άγιοι Σάββας, Πατάπιος, δύο αδιάγνωστοι, ο άγιος Ιωάννης ο Καλυβίτης, ο άγιος Ονούφριος, ο άγιος Αλέξιος ο άνθρωπος του θεού, ο άγιος Αθανάσιος ο αδωνίτης, ο άγιος Μάρκος, αδιάγνωστος άγιος, ο αρχάγγελος Γαβριήλ, ο άγιος Παχύμιος, η αγία Αναστασία η Φαρμακολύτριά.

Στο δυτικό τοίχο οι σκηνές συνεχίζονται με τα μαρτύρια της αγίας Μαρίνας. «Η ΑΓΙΑ ΒΑΛ/ΘΙΣΑ ΕΙΣ/ΤΟΝ ΛΕΒΙ/ΤΑ» και «Η ΑΓΙΑ ΑΠΕΤΜΙΘΗ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΗ», ενώ στην πλατιά επιφάνεια, στον κατακόρυφο άξονα του δυτικού αειώματος και πάνω από τη δυτική

θύρα εισόδου, παριστάνονται τα Εισόδια της Θεοτόκου. Κάτω από τις δύο κατώτερες γωνίες της παράστασης εκατέρωθεν της εισόδου σε ορθογώνια πλαίσια τοποθετούνται οι μικρογραφημένες μορφές της αγίας Αγάθης και της αγίας Ευφημίας αντίστοιχα. Επάνω, στις τριγωνικές απολήξεις του αετώματος, απεικονίζονται σε μετάλλια οι αγίες Νυμφοδόρα, Μητροδόρα και Θεοδόρα στη νότια πλευρά, ενώ οι αγίες Θέκλα και Φωτεινή στη βόρεια. Στην κατώτερη ζώνη του δυτικού τοίχου παριστάνονται από νότο προς βορρά, εκατέρωθεν της θύρας, οι αγίες Θεοπίστη και Θεοφανώ, ο άγιος Ιγνάτιος και ο προφήτης Ηλίας στη νότια πλευρά, οι αγίες Φωτεινή, Μαρίνα και δύο άλλες αδιάγνωστες αγίες στη βόρεια πλευρά. Επάνω, στο βόρειο τμήμα του δυτικού τοίχου, την ανώτερη ζώνη καταλαμβάνουν δύο αδιάγνωστες σκηνές από μαρτύρια αγίων.

Στο βόρειο τοίχο, στην ανώτερη ζώνη, συνεχίζονται οι σκηνές από τα μαρτύρια (από ανατολικά προς τα δυτικά): 1) Η αγία μπροστά στον ηγεμόνα Ολύμβριο, 2) η μαστίγωση

Εικ.7: Λεπτομέρεια από το μαρτύριο της μαστίγωσης της αγίας Μαρίνας.

της αγίας (εικ. 7). 3) αδιάγνωστη σκηνή, 4) η αγία προσεύχεται και ο δράκος μετατρέπεται σε μαύρο σκύλο - διάβολο, 5) η αγία αρπάζει το σκύλο-διάβολο και τον ταπεινώνει μ' ένα σφυρί, 6) η εμφάνιση του δράκοντα, 7) ξεσκίζεται η σάρκα της αγίας. Στην κατώτερη απεικονίζονται από τα δυτικά προς τα ανατολικά οι άγιοι Βησσαρίων, Αρσένιος, Παύλος ο Θηβαίος, Μελέτιος, Παύλος ο Ομολογητής, Γεράσιμος, Παφνούτιος, δύο αδιάγνωστοι, οι άγιοι Μηνάς, Ιωάννης ο Θεολόγος, Φίλιππος, Διονύσιος ο εν Ολύμπω και αδιάγνωστος. Η ζώνη αυτή κατά το κατώτερο ήμισυ φέρει νεωτερικά επιχρίσματα.

Στους λαμπάδες της εισόδου στο δυτικό τοίχο

απεικονίζονται αποτροπαϊκό μοτίβο με τις βραχυγραφίες και τα σύμβολα του πάθους (αριστερά προς τον εισερχόμενο) και διακοσμητικό μοτίβο με δύο διαγώνια τεμνόμενες πλατιές γραμμές, οι οποίες δημιουργούν τριγωνικά διάχωρα που πληρούνται με ενάλληλα τρίγωνα και ρόμβους από τεθλασμένες γραμμές (δεξιά ως προς τον εισερχόμενο).

Στην εξωτερική όψη του δυτικού τοίχου, στο μικρό αψίδωμα επάνω από το υπέρθυρο της εισόδου απεικονίζεται η τιμώμενη αγία Μαρίνα. Πρόκειται για αειογραφία τέλους 19ου αι., έργο του ζωγράφου που φιλοτέχνησε και την εικόνα της αγίας Μαρίνας που βρίσκεται σήμερα τοποθετημένη μπροστά στο τέμπλο.

Οι τοιχογραφίες που έχουν χρονολογηθεί στο 18ο αι. και πιο συγκεκριμένα γύρω στα 1760 αποτελούν έργο ενός κύριου αειογράφου, ο οποίος μας είναι γνωστός και από άλλες δημιουργίες του τόσο στην πόλη της Βέροιας, όσο και στην ευρύτερη περιοχή. Στο ζωγάφο αυτόν αποδίδουμε τις τοιχογραφίες στο Ιερό Βήμα του Χριστού Αντιφωνητή, στο αψίδωμα, επάνω από το υπέρθυρο της νότιας εισόδου στον Άγιο Νικόλαο της Γούρνας με τη μορφή του αγίου Νικολάου, στους ναούς Αγίου Νικολάου στον Τριπόταμο, Αγίου Αθανασίου στη Φυτιά, στο καθολικό της μονής Αγίων Πάντων στα Πιέρια, καθώς και μια σειρά εικόνων σε ναούς της πόλης και στο ναό της Αγίας Παρασκευής στην Πατρίδα, για να μιλήσουμε για τα ήδη καταγεγραμμένα έργα του. Η δραστηριότητά του εκτείνεται και μέχρι τον Κολινδρό Πιερίας (ναός Αγίου Ιωάννη Προδρόμου στη Νέα Έφεσσο)

Ο ζωγράφος παρά τη μεγάλη του δραστηριότητα παραμένει ανώνυμος, ενώ χαρακτηρίζεται για το πλούσιο δεματολόγιο, το οποίο αν και ανάγεται στη βυζαντινή παράδοση εμπλουτίζεται θέματα και λεπτομέρειες δυτικής προέλευσης, όπως υιοθετήθηκαν από τους ζωγράφους της κρητικής σχολής και με πραγματολογικά στοιχεία από την καθημερινότητα της εποχής του. Μοναδικές για τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή ζωγραφική στη Βέροια και την περιοχή της αποτελούν οι σκηνές από το βίο και το συναξάρι της αγίας Μαρίνας. Οι αρετές του ζωγράφου δεν περιορίζονται μόνο ως προς τη χρήση και ανανέωση του εικονογραφικού λεξιλογίου, αλλά και ως προς τη σύνθεση και την τεχνοτροπία.

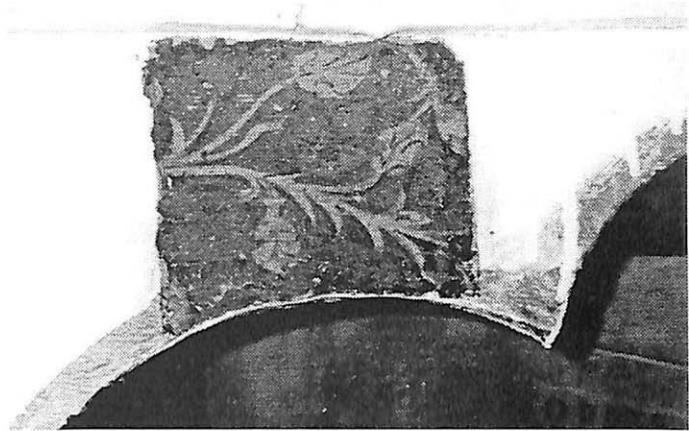
Με τη ίδια άνεση τοποθετεί τις μορφές του τόσο στις μικρές επιφάνειες δημιουργώντας μικρά πανώ, εν είδει φορητών εικόνων (κυρίως ναός), όσο και στις μεγαλύτερες (νάρθηκας) δημιουργώντας ισόρροπες συνθέ-

σεις με τη χρήση σύνθετων αζόνων. Η επιτυχημένη ένταξη των σιβαρών μορφών στο φυσικό περιβάλλον και στο πολυσύνθετο αρχιτεκτονικό τοπίο δημιουργεί την εντύπωση της τρίτης διάστασης.

Ο ζωγράφος χαρακτηρίζεται για την επιτυχημένη απόδοση της σάρκας στα γυμνά μέρη του σώματος και στα εύσαρκα, στρογγυλά πρόσωπα με τις πλατιές παρειές και το πεταχτό πηγούνι. Οι ήπιες αντιθέσεις φωτός σκιάς, η επιλογή της φωτεινής χρωματικής κλίμακας στη δήλωση προπλασμού (λαδοπράσινου) και σαρκώματος (ρόδινου) με την εκτεταμένη χρήση των φώτων σε πλατιές επιφάνειες προσδίδουν μια ιδιαίτερη λάμψη και φωτεινότητα στο πρόσωπο που θαρρείς ακτινοβολεί. Την εντύπωση αυτή επιτείνει το ζωηρό, αλλά και γεμάτο ρεμβασμό βλέμμα των μορφών με τις πλατιές μαύρες κόρες που επισκιάζουν τις ίριδες βυθισμένες στον πλατύ λευκό βολβό των οφθαλμών και το φουσκωμένο άνω βλέφαρο που υπογραμμίζεται από μαύρη γραμμή. Με καλλιγραφική ακρίβεια δηλώνεται και η τριχοφυΐα, το περίγραμμα της οποίας τονίζεται με παχιά καστανή γραμμή και μαύρη λεπτή γραμμή σε κάποια απόσταση και παράλληλα με την καστανή, στοιχείο που προσδίδει αναγλυφικότητα στα πρόσωπα. Η κινημένη πτυχολογία των μορφών με τις κυματιστές απολήξεις των ενδυμάτων που υπογραμμίζονται από λευκές γραμμές, αποδίδει τον όγκο του σώματος κάτω από το ένδυμα. Με λευκές πινελιές δηλώνονται επίσης οι ακμές και τα ισακίσματα προσδίδοντας την εντύπωση μεταλλικής υφής. Η κλίμακα με την ισόρροπη κατανομή θερμών και ψυχρών χρωματισμών εμπλουτίζεται από παστέλ χρώματα με διαυγείς, και λαμπερές τονικές διαβαθμίσεις.

III. Τέμπλο - εικόνες:

Ο ναός φέρει μεταγενέστερο τέμπλο του 19ου αι., επιχρισμένο σήμερα, στο οποίο ενσωματώνονται τμήματα από το παλαιότερο τέμπλο του 18ου αι. Κάτω από τα ελαιοχρώματα διασώζεται σε καλή κατάσταση γραπτός φυτικός διάκοσμος, όπως προκύπτει από τις δοκιμαστικές τομές που πραγματοποιήθηκαν (εικ. 8). Στην επίστεψη του

Εικ.8: Λεπτομέρεια από δείγμα καθαρισμού του ξύλινου τέμπλου με ανθικό διάκοσμο.

τέμπλου προσαρμόζεται ο ξυλόγλυπτος σταυρός και τα λυπηρά από το παλαιότερο τέμπλο, καθώς και το αποστολικό, το οποίο αποτελεί έργο του αγιογράφου που φιλοτέχνησε και τις τοιχογραφίες του 18ου αι.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η αποκατάσταση του Ι. Ν. Αγίας Μαρίας και η συντήρηση των τοιχογραφιών του, εφόσον υπάρχουν οι σχετικές εγκεκριμένες μελέτες που εκπονήθηκαν, κρίνονται ως εργασίες άμεσης προτεραιότητας και αναγκαίες τόσο για τη διάσωση του ναού, που επιβαρύνεται διαρκώς, όσο και για την προβολή του ζωγραφικού του διακόσμου, ο οποίος αποτελεί ένα από τα καλύτερα έργα ενός ντόπιου αγιογράφου που δραστηριοποιείται στην πόλη της Βέροιας και την ευρύτερη περιοχή γύρω στα μέσα του 18ου αι.

Οι ναοί Χριστού Αντιφωνητή και Αγίου Νικολάου Γούρνας στη Βέροια, Αγίου Νικολάου στον Τριπόταμο, Αγίου Αθανασίου Φυτιάς, Αγίας Παρασκευής στην Πατρίδα και το καθολικό της Ι. Μονής Αγίων Πάντων στα Πιέρια, όπου ο ανωτέρω ζωγράφος έχει φιλοτεχνήσει τις τοιχογραφίες, το τέμπλο ή τις φορητές εικόνες συνιστούν μια πολιτιστική διαδρομή, η οποία αναδεικνύει την καλλιτεχνική δημιουργία στη Βέροια και την περιοχή της και μαρτυρά την ανανέωση της μεταβυζαντινής τέχνης αυτήν την περίοδο μέσα από την πρωτοτυπία και την ιδιομορφία του ύφους ζωγράφων, όπως στην περίπτωση μας, ένα βήμα πριν από την εμφάνιση του ελληνικού διαφωτισμού.

Βιβλιογραφία:

- Νικοδήμου Αγιορείτου, *Συναξαριστής των δώδεκα μηνών του ενιαυτού*, Αθήνησι 1868, τ. Βα, σ. 265-266.
- Ν. Μουτσόπουλος, *Εκκλησίες Νομού Πέλλης*, Θεσσαλονίκη 1973.
- Θ. Παπαζώτος, *Η Βέροια και οι ναοί της, 11ος - 18ος αι.*, Αθήνα 1994, σ. 295-296.
- S. Kimpel, Margareta (Marina), *Lexikon der christlichen Ikonographie*, hsg. von W. Braunsfels, B. 7, Freiburg 1990, στ. 494-500.

Ποίηση

Marianne Moore - Elizabeth Bishop

Χαμιδιελή Φωτεινή

Τα ποιήματα αυτά υπήρξαν έμπνευση για εικαστικά έργα καθώς είναι πλούσια σε εικόνες και νοήματα. Δύο ποιήτριες που προέρχονται από την ίδια χώρα, γράφουν σε διαφορετική χρονική στιγμή και ασχολούνται με το ίδιο θέμα. Κάθε μία βέβαια από τη δική της οπτική γωνία εκφράζει διαφορετικούς προβληματισμούς. Το ψάρι, το θέμα που τις εμπνέει είναι μια μορφή με ιδιαίτερο εικαστικό ενδιαφέρον λόγω του σχήματός του και της κίνησής του μέσα στο νερό.

Μεταφράζοντας τα δύο ποιήματα προσπάθησα να κατανοήσω τις λέξεις και χρησιμοποιώντας τις να πλάσω τις δικές μου εικόνες.

Η **Marianne Moore** γεννήθηκε στο Saint Louis (Σεντ Λούις) το 1887. Σπούδασε στο Ινστιτούτο Metjger (Μέτζερ) και στη συνέχεια στο Κολλέγιο Bryn Mawr (Μπριν Μων). Το 1918 μετακόμισε στη Νέα Υόρκη όπου εργάστηκε ως γραμματέας, ως δασκάλα και ως βιβλιοθηκάριος στη Δημόσια Βιβλιοθήκη της Νέας Υόρκης. Από το 1926 έως το 1929 υπήρξε εκδότης του περιοδικού Dial (Ντάιαλ) εξέχον λογοτεχνικό περιοδικό της εποχής. Έκανε πολλές δημόσιες αναγνώσεις των ποιημάτων της. Πέθανε στη Νέα Υόρκη το 1972.

Η **Elizabeth Bishop** (Ελίζαμπεθ Μπίσοπ) γεννήθηκε το 1911 στο Worcester (Γούστερ) της Μασσαχουσέτης. Μεγάλωσε στη Νέα Αγγλία και φοίτησε στο πανεπιστήμιο Vassar (Βάσαρ). Έζησε στο Key West (Κη Γουέστ) και στη Βραζιλία. Υπήρξε λογοτεχνική σύμβουλος σχετικά με την ποίηση στη βιβλιοθήκη του Κονγκρέσου το 1949-50. Κέρδισε το βραβείο Πούλιτζερ το 1956 για τα ποιήματά της «Poems – North and South» (Ποιήματα – Βορράς και Νότος). Δίδαξε για πολλά χρόνια στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ.

«Τα Ψάρια» της Μάριαν Μουρ (1887-1972)

Marianne Moore «The Fish»

Κινούνται αργά
Μέσα σε μαύρο νεφρίτη
Τις σταχτένιες σωρούς των μυδιών, με τα
κορακί - μπε όστρακα κάποιος αδιάκοπα διορθώνει
ανοιχοκλείνει

σαν
πληγωμένη Βεντάλια.
Οι πεταλίδες που καλύπτουν την πλευρά του
κύματος, δεν μπορούν να κρυφτούν
εκεί καθώς οι θυδιμένες ακτίνες του

ήλιου,
διαχωρίζονται σαν περιστρεφόμενο
χυαλί, κινούνται με ταχύτητα προβολέα

wade
through black jade.
Of the crow-blue mussel shells, one keeps
adjusting the ash heaps;
opening and shutting itself like

an
injured fan.
The barnacles which encrust the side
of the wave, cannot hide
there for the submerged shafts of the

sun,
split like spum
glass, move themselves with spotlight swiftness

μέσα στις οχιομές-
μέσα κι έξω, φωτίζοντας

into the crevices -
in and out, illuminating

την
τουρκουάζ θάλασσα
των σωμάτων. Το νερό σπρώχνει μια σφήνα
οιδερένια μέσα στη οιδερένια άκρη
του θράχου; εκεί που οι αστερίες,

the
turquoise sea
of bodies. The water drives a wedge
of iron through the iron edge
of the cliff; whereupon the stars,

ροζ
σπυριά ρυζιού, μέδουσες
με μελάνι λεκιασμένες, καθούρια σαν πράσινα
κρίνα και υποθρύχια
μανιτάρια, χλίστρούν το ένα πάνω στο άλλο.

pink
rice - grains, ink -
bespattered jellyfish, crabs like green
lilies, and submarine
toadstools, slide each on the other.

Όλα
τα εξωτερικά
σημάδια της κατάχρησης είναι παρόντα σ' αυτό
το απείδαρχο οικοδόμημα-
όλα τα φυσικά γνωρίσματά του

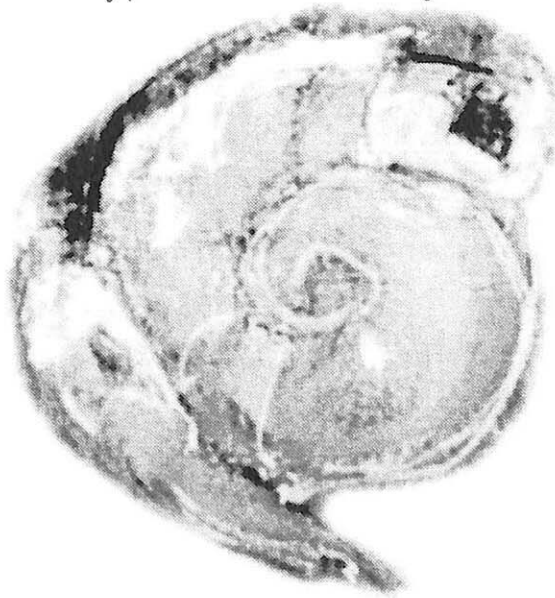
All
external
marks of abuse are present on this
defiant edifice -
all the physical features of

τυ-
χαίου - έρληψη
πλαισίου, εχκοπές δυναμίτιδας, εχκαύματα, και
χτυπήματα του πέλεκυ, αυτά ξεχωρίζουν
πάνω του η πλευρά του χάσματος είναι

ac-
cident - lack
of cornice, dynamite grooves, burns, and
hatchet strokes, these things stand
out on it; the chasm side is

πεθαμένη.
Επανελημμένα
έχει αποδειχτεί ότι μπορεί να ζήσει
μ' αυτό που δεν μπορεί να ξαναζωντανέψει
τη νιότη του. Μέσα του γερνάει η θάλασσα.

dead.
Repeated
evidence has proved that it can live
on what can not revive
its youth. The sea grows old in it.

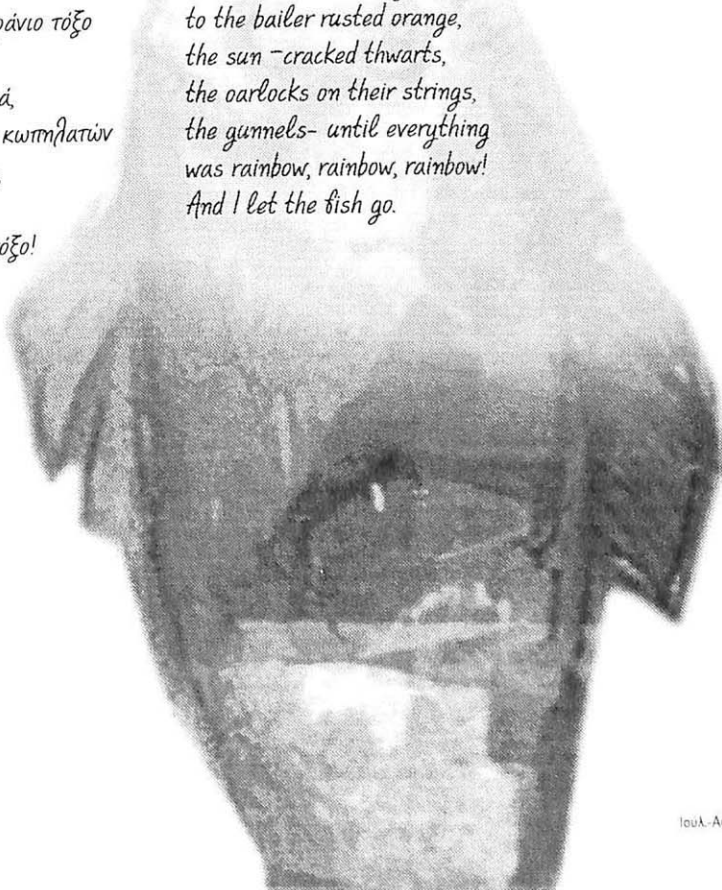
«Το Ψάρι» της Ελίζαμπεθ Μπίσοπ (1911-) Elizabeth Bishop «The Fish»

Έπασα ένα καταπληκτικό ψάρι
και το κράτησα διπλά στη θάρκα
μισοβγαλμένο απ' το νερό, με το αγκίστρι μου
καλά στερεωμένο στην άκρη του στόματος του.
Δεν πάλεψε.
Δεν είχε παλέψει καθόλου.
Κρέμονταν ένα συντριμμένο θάρος,
πολυκτυπημένο και οεθάσιο
και συνθιγμένο. Εδώ και κει
το καφετί του δέρμα κρεμόταν σε λωρίδες
σαν αρχαίο χαρτί ταπετσαρίας,
που το σχέδιό του σε σκουρότερο καφέ
ήταν σαν ταπετσαρία:
σχήματα σαν ολάνοιχτα τριαντάφυλλα
λεκιασμένα και χαμένα μέσα στο χρόνο.
Ήταν κηλιδωμένος με πεταλίδες,
λεπτές ροζέτες ασβεστίου,
και μολυσμένος
με μικροσκοπικές λευκές, θαλάσσιες ψείρες
και από κάτω δύο ή τρία
κουρελιασμένα πράσινα φύκια κρέμονταν.
Ενώ τα βράχια του εισέπνεαν
το φοβερό οξυγόνο
- τα τρομακτικά βράχια,
νωπιά και εύθραυστα με αίμα,
που τόσο άσχημα μπορούν να κόψουν-
φαντάστηκα την άχρια άσπρη σάρκα
σαν να 'ταν τυλιγμένη με φτερά,
τα μεγάλα κόκκαλα και τα μικρά,
τα οραματικά κόκκινα και μαύρα
των χυαλιστερών του εντέρων
και τη ροζ του κύστη
σαν μια μεγάλη παιωνία.
Κοίταξα τα μάτια του
που ήταν πολύ μεγαλύτερα απ' τα δικά μου
αλλά ρηχότερα, και κιτρινωμένα,
οι ίριδες βαθιά χωμένες σαν να 'ταν τυλιγμένες
με ξεθωριασμένο αλουμινοχαρτό
ιδωμένο μεσ' από τον φακό
ενός παλιού γρατσουνισμένου λεπιδόλιθου

I caught a tremendous fish
and held him beside the boat
half out of water, with my hook
fast in a corner of his mouth.
He didn't fight.
He hadn't fought at all.
He hung a grunting weight,
battered and venerable
and homely. Here and there
his brown skin hung in strips
like ancient wallpaper:
shapes like full-blown roses
stained and lost through age.
He was speckled with barnacles,
fine rosettes of lime,
and infested
with tiny white sea-lice,
and underneath two or three
rags of green weed hung down.
While his gills were breathing in
the terrible oxygen
- the frightening gills,
fresh and crisp with blood,
that can cut so badly -
I thought of the coarse white flesh
packed in like feathers,
the big bones and the little bones,
the dramatic reds and blacks
of his shiny entrails,
and the pink swim-bladder
like a big peony.
I looked into his eyes
which were far larger than mine
but shallower, and yellowed,
the irises backed and packed
with tarnished tinboil
seen through the lenses
of old scratched isinglass.
They shifted a little, but not
to return my stare

Μετακινήθηκαν λίχο, αλλιά όχι
για να ανταποδώσουν τη ματιά μου.
Ήταν περισσότερο σαν το χνέψιμο
ενός αντικειμένου προς το φως.
Θαύμαζα το πεισιμωμένο του πρόσωπο,
το μηχανισμό του σαχονιού,
και τότε είδα
ότι απ' το κάτω χείλος του
- αν μπορούσες να το αποκαλέσεις χείλος -
βλοσυρά, βρεγμένα και απειλητικά
κρεμόταν πέντε παλιά κομμάτια σπάγκου ψαρέματος,
ή τέσσερα και ένας οδηγός συρμάτινος
με το στρεφόμενο κρίκο ακόμη στη θέση του,
και με πέντε μεγάλα αγκίστρια του
να έχουν γίνει ένα με το στόμα του.
Ένας πράσινος σπάγκος, ξεφτισμένος στην άκρη
όπου τον είχε σπάσει, δύο πιο χεροί
και μια λεπτή μαύρη κλωστή
ακόμη μπερδεμένη από το τράβηγμα
καθώς την έσπασε και ξέφυγε.
Σαν μετάλλια με τις κορδέλες τους
ξεφτισμένες και κυματιστές
ένα πεντάτριχο χενάκι σοφίας
να δέρνεται από το πονεμένο του σαχόνι.
Κοίταζα και κοίταζα
και η νίκη πλημμύρισε
τη μικρή νοικιασμένη θάρκα,
απ' τη λιμανούλα στα ύφαλα
απ' όπου το πετρέλαιο είχε απλώσει ένα ουράνιο τόξο
γύρω απ' τη σκουριασμένη μηχανή
μέχρι τον κάδο, πορτοκαλί πια απ' τη σκουριά,
στους ξεραμένους απ' τον ήλιο πάγκους των κωπηλατών
στις θήκες των κουτιών με τα κορδόνια τους,
στις λινάτσες - μέχρι που όλα
έχιναν ουράνιο τόξο, ουράνιο τόξο, ουράνιο τόξο!
Και άφησα το ψάρι να φύγει.

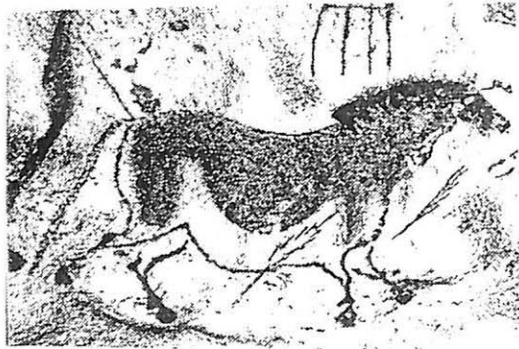
- It was more like the tipping
of an object towards the light.
I admired his sullen face,
the mechanism of his jaw,
and then I saw
that from his lower lip
- if you could call it a lip-
grim, wet, and weaponlike,
hung five old pieces of fish - line,
or four and a wire leader
with the swivel still attached,
with all their five big hooks
grown firmly in his mouth.
A green line, frayed at the end
where he broke it, two heavier lines,
and a fine black thread
still crimped from the strain and snap
when it broke and he got away.
Like medals with their ribbons
frayed and wavering,
a five-haired beard of wisdom
trailing from aching jaw.
I stared and stared
and victory filled up
the little rented boat,
from the pool bilge
where oil had spread a rainbow
around the rusted engine
to the bailer rusted orange,
the sun - cracked thwarts,
the oarlocks on their strings,
the gummels- until everything
was rainbow, rainbow, rainbow!
And I let the fish go.

Το φυσικό περιβάλλον στη λαϊκή τέχνη

Από τα βάθη του χρόνου ως σήμερα το φυσικό περιβάλλον είναι μας σημαντικός παράγοντας στη ζωή του ανθρώπου. Αυτή η επιρροή είναι εμφανής στην ανθρωπίνη ψυχοσύνθεση και εκφράζεται μέσα από διάφορες μορφές τέχνης όπως η λαϊκή τέχνη που είναι το αντικείμενο της έρευνάς μας.

Από νωρίς, ο άνθρωπος προσπαθεί να κατανοήσει τον παράξενο κόσμο που τον περιβάλλει μεταπλάθοντας σε έργα τέχνης τα ερεθίσματα που προσλαμβάνει. Για τον πρωτόγονο η ζωή του κυνηγιού (εκείνη την εποχή άμεσα συνδεδεμένη με τη μαγεία και την τελετουργία) παρέχει θέματα γεμάτα μορφές ζώων μας π.χ. βουβάλια, άλογα, αντιλόπες και τον βοηθάει να φτιάξει ένα κόσμο γεμάτο ομορφιά και συμβολισμούς

Προϊστορική Τέχνη Άλογο σε καλπασμό Λάσκω

Στη Νεολιθική αγγειογραφία η δίνη του νερού αναπαρίσταται με μια σπείρα. Ένα αφηρημένο μοτίβο που μπορεί συγχρόνως να υπονοεί την αέναη κίνηση αλλά και την αίσθηση ιλίγγου που η δίνη γενικότερα η περιστροφή προκαλεί.

Η σταθερή παρουσία αυτού του μοτίβου, δηλαδή μας σπείρας, στο χώρο και στο χρόνο ίσως να αποδεικνύ-

ει ότι κάποιες μορφές σχετίζονται με έντονες εμπειρίες του ανθρώπου που μπορεί να έχουν και οικουμενική εξάπλωση. Η σπείρα και το μοτίβο μας τεθλασμένης πιθανόν να συνδέονται με παραστάσεις του φυσικού κόσμου, μας το φίδι και ο κεραυνός.

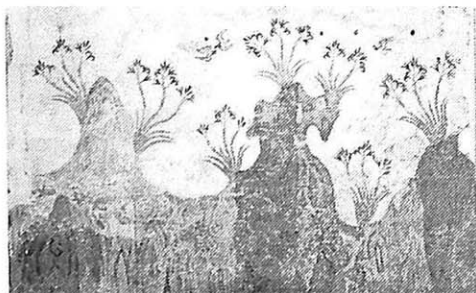
Στον Ελλαδικό χώρο η ομορφιά του περιβάλλοντος, η θάλασσα με τον υδρόβιο κόσμο της, η ποικιλία φυτών και ζώων και το ιδιαίτερο φως της παιρίδας μας, εμπνέουν μας Κυκλαδίτες και Μινωίτες ζωγράφους να πλάσουν μορφές γεμάτες ζωντάνια. Έτσι στην τοιχογραφία της Άνοιξης από το ακρωτήριο μας Σαντορίνης βλέπουμε τα χελιδόνια να πετούν χαρούμενα

Αμφορέας, Διμήνη

Ιωνικό
Επιτύμβιο
Κιονόκρανο

Η τοιχογραφία της Άνοιξης, Ακρωτήριο - Θήρα

Πουλί
λουλούδια

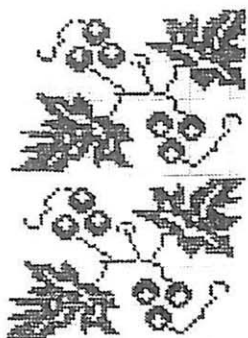
Διακοσμητικό μοτίβο - κέντημα

πάνω από μας αμμόλοφους με τα βαθυκόκκινα κρίνα.

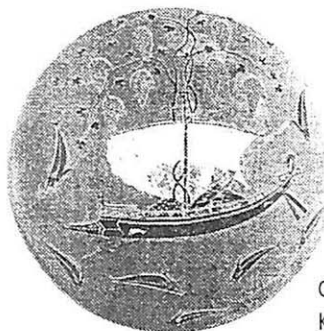
Το αμπέλι είναι ένα θέαμα που συχνά απεικονίζεται στην αρχαία ελληνική αγγειογραφία. Το ίδιο μοτί-

• Το κείμενο αποτελεί προϊόν της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από το 3ο Γυμνάσιο Βεροίας στο πλαίσιο Περιβαλλοντικού προγράμματος με θέμα: «Το φυσικό περιβάλλον στη Λαϊκή Τέχνη». Υπεύθυνες καθηγήτριες: Χαμιδιέλη Φωτεινή, Παπαϊωάννου Αθηνά.

βο επαναλαμβάνεται αργότερα στη Βυζαντινή τέχνη και το ξαναβρίσκουμε στην λαϊκή τέχνη. Κάθε περίοδος για διαφορετικούς ίσως λόγους, άνθρωποι νιώθουν την ανάγκη να εκφραστούν χρησιμοποιώντας ένα θέμα, όπως το αμπέλι, που είναι οικείο για αυτούς. Ένα φυτό με συμβολική σημασία στενά συνδεδεμένο με τις θρησκευτικές τελετουργίες, γνώριμο στον άνθρωπο που μοχθεί να το καλλιεργήσει και να ευφράνει την καρδιά του.

Σταφύλια
κέντημα

Ο Διόνυσος σε πλοίο
Κύλικας του Εξηκία

Όπως σ' όλες τις τέχνες, έτσι και στη λαϊκή τέχνη, όταν αυτή λειτουργεί σε όλη μας την πληρότητα, τα πάντα έχουν μια κρυφή σημασία. Τα σχήματα, τα χρώματα, οι όγκοι και γενικά μορφολογικά στοιχεία, οι τρόποι που θα αναπτυχθούν, κρύβουν μέσα μας πάντα κάποια σημασία και εκφράζουν τη σχέση ανθρώπου και περιβάλλοντος.

Τίποτα δεν γίνεται στην τύχη και η επιλογή των μοτίβων που γίνεται κάθε φορά ακολουθεί κάποια σειρά λογικών συνειρμών. Στην υφαντή πετσέτα από την Κάρπαθο που βλέπουμε στην παρακάτω εικόνα απεικονίζονται σχηματισμένα, έντονα χρωματισμένα πουλάκια παρατεταγμένα στη σειρά. Είναι ανάλαφρα πλαισιωμένα από λιτές διακοσμητικές λωρίδες.

Σε αντίθεση με το θέμα της πετσέτας βλέπουμε παρακάτω ένα θέμα με λουλούδια από μια βεροιώτικη ζώνη του γαμπρού κεντημένη με πολύτιμες κλωστές, λεπτεπίλεπτα σχήματα και απαλά χρώματα. Τα χρώματα, τα σχήματα, έχουν υποβλητικές ικανότητες και προκαλούν συνειρμούς ανακαλώντας στη μνήμη μας εμπειρίες από την πραγματικότητα. Έτσι οι κίονες στους αρχαίους ελληνικούς ναούς κρύβουν μέσα τους την έννοια του δέντρου, ενώ η ιωνική διακόσμηση στο πάνω μέρος τους υποβάλλει την αίσθηση του φυλλώματος του δέντρου.

Στο απλό λαϊκό δημιουργήματα τα πάντα είναι διαλεγμένα με προσοχή και λογική τάξη, έτσι ώστε να «ναι ταιριάζουν» στην κάθε περίπτωση και να εκφράζουν άλλοτε τη σοβαρό-

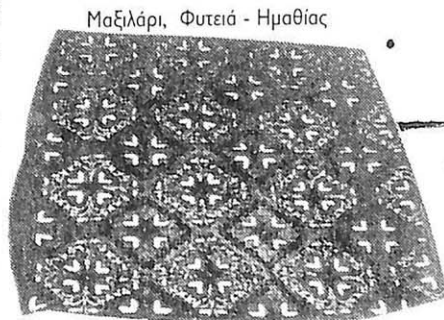
τητα ή τη χαρά μιας ξεχωριστής στιγμής.

Κάποιες μορφές του φυσικού περιβάλλοντος αποκτούν στην πορεία του χρόνου συμβολική σημασία ίσως γιατί είναι στενά συνδεδεμένες με την καθημερινότητα του ανθρώπου. Γιατί η λαϊκή κενυίστρια απεικονίζει πετεινούς μέσα σε περίτεχνες (αυστηρά) συμμετρικές συνθέσεις. Επιλέγει άραγε αυτή τη μορφή γιατί τον ακούει να λαλεί το χάραμα και τον βλέπει να τριγυρίζει στην αυλή της όλη μέρα;

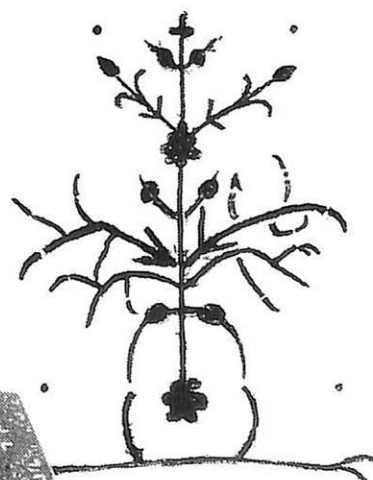
Η θεματολογία των διακοσμήσεων στα κεντήματα και στα υφαντά παρουσιάζει μια ενδιαφέρουσα πολυμορφία εμπνευσμένη σε μεγάλο βαθμό από το φυσικό περιβάλλον. Καθώς στη λαϊκή τέχνη κυρίαρχο εκφραστικό και μορφικό μέσο είναι ο συμβολισμός, συχνά οι μορφές,

Υφαντή πετσέτα - Κάρπαθος

Μαξιλάρι, Φυτειά - Ημαθίας

«Η ζώνη του γαμπρού»
Διακοσμητικό μοτίβο

όπως προαναφέραμε λαμβάνουν συμβολική σημασία. Για παράδειγμα το κυπαρίσσι συμβολίζει την αγέραστη ζωή, την αιωνιότητα, τα πουλιά και τα λουλούδια, τη χαρά και την ευτυχία. Ο δικέφαλος αετός, βέβαια, θυμίζει το Βυζάντιο, ο ήλιος τη μέρα, το φεγγάρι τη νύχτα και όταν το πουλί κρατάει με το ράμφος του ένα κλαράκι ελιάς, τότε έχουμε το σύμβολο της ειρήνης.

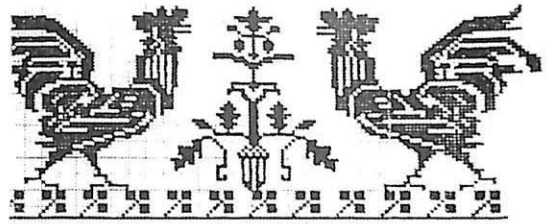
Στη χώρα μας που το τοπίο εναλλάσσεται εντυπωσιακά, ζουν άνθρωποι με διαφορετικές καταβολές και εμπειρίες έτσι, υπάρχει διαφορετική αντίληψη στη λαϊκή τέχνη των Νησιωτών ή των Ηπειρωτών. Το ίδιο συμβαίνει με τη λαϊκή τέχνη των Βλάχων, των Ποντίων αλλά και των ντόπιων κατοίκων της πόλης μας, των Βεροϊέων, με την οποία ασχοληθήκαμε ιδιαίτερα. Κάθε φυλή ανάλογα με το χώρο που ζει, την ψυχοσύνθεση (μας κοινωνίας) των μελών μας, τα υλικά που έχει στη διάθεσή μας π.χ. μαλλί, βαμβάκι ή μετάξι, όλα αυτά επηρεάζουν το εικαστικό αποτέλεσμα.

Στα υφαντά των Βλάχων, των οποίων το βασικό υλικό είναι το μαλλί, το σχέδιο αναπτύσσεται με

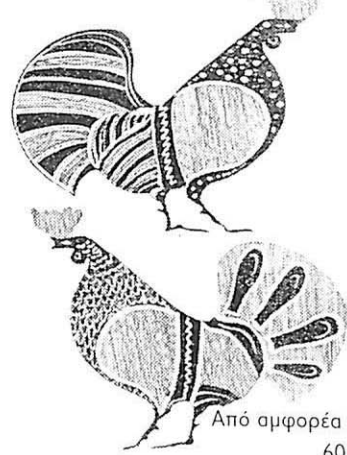
αδρές,
έντονα

χρωματισμένες μορφές πάνω σε μαύρο φόντο. Σε αντίθεση με τα βεροιώτικα υφάσματα υφαντά και κεντήματα, που το βασικό υλικό τους είναι βαμβάκι ή καλύτερα επεξεργασμένο μαλλί, υπάρχει η δυνατότητα το σχέδιο να είναι πιο ευέλικτο και λεπτομερές.

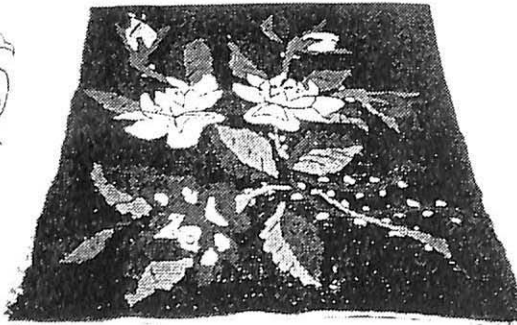
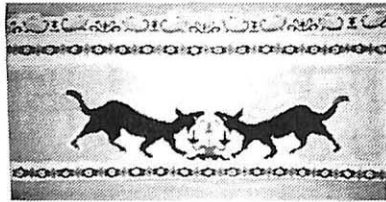
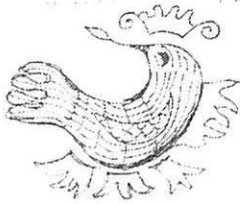
Οι καταστάσεις που ο άνθρωπος βιώνει καθημερινά του δημιουργούν την ανάγκη να εκφραστεί με κάθε τρόπο. Στη λαϊκή τέχνη αναγνωρίζουμε την

Πετεinoί κέντημα

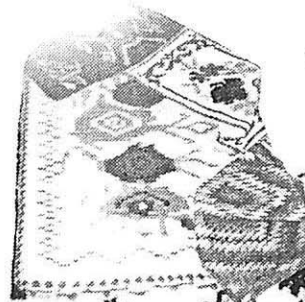

Από αμφορέα πρωτοκορινθιακό
600 π.Χ.

ανθρώπινη εμπειρία και τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση.

Μελετώντας τη λαϊκή τέχνη μπορέσαμε να αγγίζουμε το παρελθόν, να επικοινωνήσουμε μέσα από την ομορφιά που με τόση ευαισθησία αποτύπωσε η ανώνυμη λαϊκή υφάντρα, να ξανακοιτάζουμε το περιβάλλον με άλλα μάτια και να ξαναανακαλύψουμε την πληθώρα των φυσικών μορφών που μας περιβάλλουν.

Υφαντά μαξιλάρια και «μπάντες»

Η ζώνη του γαμπρού - Βεροιώτικο κέντημα

Η ΒΛΑΧΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ και οι προσπάθειες διατήρησής της από τους **ΒΛΑΧΟΥΣ ΑΠΟΔΗΜΟΥΣ** (τέλη 18^{ου} - τέλη 19^{ου} αιώνα)

Σιώκης Δημ. Νικόλαος

Φωτογραφία από την εκδήλωση

Η ανακοίνωση είχε ως αφορμή το παρελθόν έτος 2001, που είχε ανακηρυχθεί «**Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών**» από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Συμβούλιο της Ευρώπης με κύριο σκοπό την προβολή του γλωσσικού πλούτου της Ευρώπης, την υποστήριξη της εκμάθησης περισσότερων ξένων γλωσσών (ιδιαίτερα των λιγότερο ομιλουμένων στα κράτη μέλη της Ε.Ε.) και την προαγωγή της γλωσσικής πολυμορφίας. Στην χώρα μας δεν υπήρξε καμία δραστηριότητα και οι μοναδικές προτάσεις που έγιναν αφορούσαν την προώθηση της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής και

της λατινικής. Όσον αφορά τις λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες στην Ελλάδα, την αρβανίτικη, τη βλάχικη, την πομάκικη, τη σλαβομακεδονική και την τουρκική όχι μόνο δεν έγιναν ανάλογες δηλώσεις και προτάσεις, αλλά υπήρξαν κάποιες αντιδράσεις εκ μέρους ακαδημαϊκών και βουλευτών που διέσπυραν την χώρα μας έναντι των άλλων κρατών μελών της Ε.Ε. και συνέτειναν στην έναρξη της «απόσχισής» της από την Ε.Ε.. Αμυντικά σύνδρομο που μας κληροδότησαν οι μακρινές άσχημες εποχές εθνικιστικού πυρετού- σήμερα που όχι μόνο η ελληνοφωνία έχει εμπεδωθεί σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας, αλλά και η γλωσσοπολιτισμική ποικιλομορφία έχει συρρικνωθεί αισθητά. Ο γλωσσικός πλούτος της χώρας μας πρέπει να πάψει να αποτελεί ταμπού για το ελληνικό κράτος και αγαπημένο παιχνίδι στα χέρια κάποιων που εξακολουθούν να σιγματίζουν ως μιάσματα τους Έλληνες που μιλούν και μια δεύτερη γλώσσα και επιμένουν να τους καταγγέλλουν ως πράκτορες ή τουλάχιστον δύματα κάποιας ξένης προπαγάνδας.

Το πρόσφατο ενδιαφέρον της Ε.Ε. για τις λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες δεν είναι γεγονός πρωτόφαντο. Οι ίδιοι οι Βλάχοι ήδη από το 1770 είχαν εκδηλώσει το ενδιαφέρον τους για τη διατήρηση της βλάχικης γλώσσας και τη χρήση της σε όλους τους τομείς της ζωής τους, ακόμη και στο θρησκευτικό. Τα πρώτα γραπτά μνημεία της βλάχικης γλώσσας που γνωρίζουμε είναι τα παρακάτω:

1. *Πρωτοπειρία* του Θ. Α. Καβαλλιώτη (1770)
2. *Νέα Παιδαγωγία* του Κ. Ουκούτα (1797)
3. *Εισαγωγική Διδασκαλία* του Δανιήλ Μοσχοπολίτη (1802)
4. *Τέχνη της Ρωμανικής Αναγνώσεως* του Γ. Κ. Ρώζα (1809)
5. *Γραμματική Ρωμανική* του Μ. Γ. Μποϊατζή (1813)
6. *Rapeda Idea de Gramateca Macedonoromaneasca* του Ι. Κ. Μαζίμου (1862)

* Το κείμενο αποτελεί περίληψη ανακοίνωσης από την εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στις 29.3.2004 στο Λαογραφικό Σύλλογο Βλάχων Βέροιας, στα πλαίσια μιας πορείας ενημερωτικών συναντήσεων που οργανώνει ο Σύλλογος Βλάχων Βέροιας.

7. *Gramatica romaneasca* του D. Athanasescu (1865)

8. *Carte de Alegere* του A. Bagav (1887)

Οι βλάχικης καταγωγής συγγραφείς όλων αυτών των έργων προτείνουν ως προς τον εγγραμματισμό της βλάχικης γλώσσας την χρήση άλλοτε του ελληνικού, άλλοτε του λατινικού και άλλοτε του κυριλλικού αλφαβήτου. Η αντίδραση όμως έρχεται από Βλάχους και Έλληνες λογίους και κληρικούς, όπως ο Κοσμάς Αιτωλός, ο Περιβολιώτης Ρήγας Φεραίος, ο Νεόφυτος Δούκας, οι Κλεισουριώτες αδελφοί Δάρβαρη και ο Μητροπολίτης Ιωαννίκιος, οι οποίοι προτείνουν την καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας και τη διάδοση ανάμεσα στους βλάχικους πληθυσμούς της ελληνικής κουλτούρας εμπλουτισμένης με σύγχρονες δυτικοευρωπαϊκές απόψεις.

Τα προβλήματα όμως ήταν μεγαλύτερα καθώς ήδη οι απόδημοι στα κοινότητες των παροικιών της Βιέννης, του Νεοφύτου (Novi Sad) και του Σεμλίνου (Zemun) διαιρούνταν σε Γραικούς και Βλάχους και οι Βλάχοι μαθητές των εκεί σχολείων παρουσίαζαν μεγάλη αδυναμία στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.

Επίσης στα 1863, όταν δημιουργήθηκε το λεγόμενο «κουτσοβλαχικό ζήτημα» με το υπόμνημα για τη δημιουργία ενός Λατινικού κράτους στη Βαλκανική, που μια ομάδα Βλάχων υπέβαλλε προς το Ναπολέοντα τον Γ', υποστηριζόμενη από τον καίμακάμη στη Μολδαβία Αναστάσιο Πάνου, το Πατριαρχείο σκληραίνει τη στάση του σε ό,τι αφορούσε εθνικά και

ιδεολογικά θέματα με αποτέλεσμα να απαγορεύσει τη μετάφραση βασικών ιερών κειμένων στις βαλκανικές γλώσσες. Εντούτοις ο Μοσχοπολίτης ιερέας του ναού των Γραικών και Βλάχων στην Πέστη Ιωάννης Θεοδώρου εκδίδει στα 1816 την *Ακολουθία του Μικρού Αγιασμού*, ελληνιστί – βλαχιστί – σλαβωνιστί. Λίγα χρόνια αργότερα στα 1822 εκδίδεται στο Λονδίνο βλαχιστί και η *Καινή Διαθήκη*.

Ήδη από τα 1796 οι Βλάχοι της Βιέννης διεκδικούσαν να τελείται η λειτουργία στη βλάχικη γλώσσα στο ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου από ευγνωμοσύνη προς τους Βλάχους Μοσχοπολίτες για τη συνδρομή τους στην ανέγερσή του στα 1790. Αυτό είχε διαταράξει τις αγαθές σχέσεις των Γραικών και των Βλάχων και στα 1809 δεν αποτράπηκε ο χωρισμός της πρώην Κοινότητας των Γραικοβλάχων σε δυο μερίδες. Στη διαμάχη αυτή, που επανερχόταν στο προσκήνιο κάθε φορά που προέκυπτε θέμα εκλογής ιερέα, επενέβη και ο Γ. Σ. Σίνας, ο οποίος πρότεινε στα μέλη της Κοινότητας της Πέστης να προσλάβουν Βλάχο ιερέα από τη Βιέννη γιατί ήταν δύσκολο να βρουν Βλάχο ιερέα από τη Μακεδονία και γιατί οι γεννημένοι στην Ουγγαρία είχαν καλύτερη ανατροφή και παιδεία και γνώριζαν τη γλώσσα.

Εκτός των προσπαθειών αυτών των Βλάχων του εξωτερικού για εγγραμματισμό της βλάχικης γλώσσας σημαντικές κινήσεις έγιναν και από τους Βλάχους στο εσωτερικό του τουρκοκρατούμενου χώρου. Το πρώτο γραπτό δείγμα βλάχικης γλώσσας είναι μια κατεστραμμένη σήμερα επιγραφή των τελών του 16ου και των αρχών του 17ου αι. στο ναό του Αγ. Ζαχαρία στο Γράμμο. Ακολουθεί η τετράγλωσση (ελληνιστί – λατινιστί – αλβανιστί – βλαχιστί) επιγραφή του Μοσχοπολίτη ιερομονάχου Νεκταρίου Τέρπου στα 1731 στην εικόνα της Παναγίας στη Μονή Αρδενίτσας στο Φίερι της Αλβανίας. Γραμμένη ελληνιστί και βλαχιστί είναι και η επιγραφή στο εσωράχιο της εισόδου του ναού της Μονής Αγ. Πέτρου και Παύλου Κλεινο-

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ – ΦΟΒΩ ΠΡΟΒΑΙΝΕ ΤΗΣ ΠΥΛΗΣ ΤΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ.
ΤΡΟΜΩ ΛΑΜΒΑΝΕ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ.
ΙΝΑ ΜΗ ΚΑΤΑΦΛΕΧΘΗΣ ΠΥΡΙ ΤΩ ΛΙΘΩ.
ΑΙΛΟΥΣ – ΣΚΙΑΖΟΥ Κ' ΕΜΠΛΙΝΕ ΜΕΣΑ ΣΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ.
ΤΡΕΜΕ Κ' ΕΠΕΡΝΕ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ.
ΚΟΛΑΣΣΕΣ ΚΑΙ ΦΩΤΙΣ ΑΝ ΘΕΛΗΣ ΓΙΑ ΝΑ ΦΥΓΗΣ.
ΒΛΑΧΙΚΟΝ – ΙΝΤΡΑ ΜΠΑΣΙΑΡΕΚΑ ΚΟΥ ΜΟΥΑΤΑ ΠΑΒΡΙΕ.
ΤΡΙΑΜΠΟΥΡΑ ΛΟΥΝΤΑΛΟΥ ΜΑΡΙΑ ΚΟΥΜΝΙΚΑΤΟΥΤΡΑ.
ΦΩΚΟΥΛΟΥ ΑΚΣΙ ΣΗ ΚΟΛΑΣΙΑ ΤΡΑ ΣΚΑΚΗ.

βού Τρικάλων, έργο του Σαμαρινιώτη ζωγράφου Μιχαήλ Αναγνώστου Δημητρίου στα 1789.

Στα 1803 ανάγεται ένα πολυσέλιδο βλάχικο χειρόγραφο (μια συλλογή θρησκευτικών κειμένων) από την Αχρίδα, που ανήκε στη βλάχικη οικογένεια Dimonie και έτσι έκτοτε έμεινε γνωστό ως *Codex Dimonie*. Στις αρχές του 18ου όμως γράφηκε και το Αρωμουνικό Λειτουργικό, που ανακαλύφθηκε στο 1939 στην Εθνική Βιβλιοθήκη των Τιράνων και περιλαμβάνει τη *Λειτουργία του Αγ. Ιωάννη του Χρυσοστόμου*. Αξιόλογο είναι και το αγγείο ή κύπελλο Σιμώτα στη Ρουμανία, ένας μαστραπάς των αρχών του 19ου αι. κατασκευασμένος στα πήλοπλαστικά εργαστήρια του Pesaro της Ιταλίας κατά παραγγελία Βλάχων Καλαρρυτινών εμπόρων. Παρόμοιος είναι ο μαστραπάς στο Μουσείο Μπενάκη στην Αθήνα με βλάχικη και ελληνική επιγραφή στις δυο πλευρές του. Επίσης στα βλάχικα με λατινικούς χαρακτήρες είναι η επιγραφή στην παράσταση του Αγ. Ιγνατίου του Θεοφόρου στο ναό της Μονής Αρχαγγέλου Μιχαήλ κοντά στον ομώνυμο βλάχικο οικισμό Αρχάγγελο Αλμωπίας, που αγιογραφήθηκε στα 1888 από τρεις Βλάχους Κρουσοβίτες αγιογράφους.

Όλες αυτές οι προσπάθειες των Βλάχων, κυρίως στις κοινότητες του εξωτερικού, για τη διατήρηση της μητρικής τους γλώσσας και ιδιαίτερα του εγγραμματισμού της καταδεικνύουν την επιμονή τους στην ιδιαιτερότητά τους και την πίστη τους ότι ταυτόχρονα αποτελούν τμήμα ενός ευρύτερου ελληνισμού. Αντιτίθενται έτσι σε όσους απέβλεπαν στην εξάλειψη της ιδιαιτερότητάς τους και στην προσέγγιση και την ταύπισή τους με τη ρουμανική ή ρουμανίζουσα εθνική ιδεολογία. Το μήνυμα που μας στέλνουν θα είναι πάντα διαχρονικό ακόμη και μετά την παρέλευση δυόμισι περίπου αιώνων.

Δεξιά το «Griechen-Brizel» η ιστορική ταβέρνα των Ελλήνων στη Βιέννη· εκεί σύχναζαν οι Έλληνες της παροικίας της Βιέννης, στην πλειοψηφία τους Βλάχοι Δυτικομακεδόνες, την εποχή του Ρήγα.

Αργυρόπουλος Παναγιώτης

Η χρήση του τατουάζ είναι μια πανάρχαια και διαδεδομένη συνήθεια σε πολλούς λαούς. Το σημάδεμα αυτό του προσώπου και του σώματος στην αρχαιότητα ονομαζόταν στίξη (χτύπημα) ή κατάσπιξη και η πράξη σιγματομορφής.

Στην κλασική εποχή οι Έλληνες γνώριζαν τη τεχνική της στίξης που αναγόταν στα Μυκηναϊκά χρόνια αλλά τη θεωρούσαν βάρβαρη συνήθεια. Τη θεωρούσαν αιμωμική και χαρακτηριστικό των δούλων και των αιχμαλώτων του πολέμου. Και στη νεότερη Ελλάδα το τατουάζ ήταν συνδεδεμένο με κατώτερα κοινωνικά στρώματα και ομάδες όπως αυτές των φυλακισμένων, των ναυτικών, των εγκληματιών, των αλητιών κ.λ.π.

Ωστόσο η στίξη που συναντάμε στους Βλάχους διαφόρων περιοχών της χώρας μας και κυρίως στις Βλάχες γυναίκες έχει τελείως διαφορετική λειτουργία καθώς χρησιμοποιείτο ως στοιχείο υπερηφάνειας και ήταν πολύ διαδεδομένη παλιότερα. Αυτή μάλιστα η συνήθεια της στίξης εκτός από τους Βλάχους παρατηρείτο παλιότερα και στους Σαρακατσάνους ενώ οι Βλάχοι επηρέασαν και μη βλάχικους πληθυσμούς όπως τις γυναίκες της Πυρσόγιαννης Ιωαννίνων που βλέποντας τις Βλάχες να έχουν τατουάζ τις μιμούνταν και αυτές. Σε πολλά χωριά της Ελλάδας και της Βαλκανικής εντοπίζονται ακόμα και σήμερα Βλάχες που φέρουν στίξη στο μέτωπο ή στον καρπό του χεριού τους.

Τα υλικά και οι τρόποι κατασκευής του τατουάζ ποικίλουν από χώρα σε χώρα. Τα υλικά που χρησιμοποιούνταν από διάφορους λαούς για το τρύπημα του δέρματος ήταν η βελόνα του ραψίματος κυρίως στην Ευρώπη και σε πρωτόγονες κοινωνίες αγκάδια φυτών ή ψαριών αιχμηρά κόκαλα κ.ά.

Μέσα στις μικρές πληγές που δημιουργούνταν τοποθετούσαν διάφορα υλικά για να χρωματίσουν το σχέδιο. Στην Ελλάδα τέτοια υλικά ήταν η σκόνη τριμμένου κάρβουνου από ξύλο ή καρύδι ανακατεμένη με λάδι, ούζο ή τσίπουρο, μαύρο πιπέρι ή και μπαρούτι. Σύμφωνα όμως με τις μαρτυρίες αρκετών Βλάχων της Ελλάδας ο χρωματισμός του τατουάζ γινόταν και με μελάνι, με μπογιά που έβαφαν τα ρούχα ή και με λουλάκι. Άλλοι λαοί χρησιμοποιούσαν

* Το κείμενο αποτελεί περίληψη ανακοίνωσης από την εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στις 19.5.2004 στο Λαογραφικό Σύλλογο Βλάχων Βέροιας, στα πλαίσια μιας πορείας ενημερωτικών συναντήσεων που οργανώνει ο Σύλλογος Βλάχων Βέροιας.

κάπνα από κασαρόλες και τζάκια για μαύρο χρώμα. Όταν όμως ήθελαν να πετύχουν κάποιο άλλο χρώμα χρησιμοποιούσαν τριμμένο κεραμίδι για κόκκινο, λουλάκι για μπλε κ.ά.

Η θεματολογία των σχεδίων του είναι ανάλογη με το πολιτιστικό πλαίσιο και την εποχή στην οποία συνηθιζόταν αλλά και με τις κοινωνικές ομάδες στις οποίες εφαρμόζοταν. Όσον αφορά στους Βλάχους τα κυρίαρχα θέματα ήταν οι κύκλοι (ήλιοι και φεγγάρια), μισοφέγγαρα θρησκευτικές ή ηρωικές παραστάσεις, θέματα από το ζωικό ή το φυτικό βασίλειο κ.λ.π.. Κάποια άλλα από τα σύμβολα που έκαναν ήταν ψαράκια στον καρπό, κυπαρίσσια, σταυροί απλοί ή συνδυετοί, μπόλια (κύκλοι), το όνομά τους ή το όνομα του πατέρα τους, την ημερομηνία της γέννησής τους, φούρκες που έγγενθαν, σκορπιούς, ελιές στο μάγουλο κ.ά..

Η αρχή αυτής της συνήθειας στους Βλάχους χάνεται στα βάθη της αρχαιότητας. Η σημασία του ποικίλει ανάλογα με την εποχή και τις αντιλήψεις. Αρχικά ίσως χρησιμοποιήθηκε ως στοιχείο κοινωνικής διαφοροποίησης, η αισθητική πλευρά ακολουθούσε αλλά είναι η μόνη σχεδόν που θυμούνται οι άνθρωποι αυτοί σήμερα. Βέβαια δεν μπορεί να αποκλειστεί και η άποψη ότι από κάποια περίοδο και μετά το τατουάζ γινόταν για λόγους καλλωπισμού αφού ο καλλωπισμός και η εξωτερική εμφάνιση στους διάφορους λαούς ήταν άμεσα συνδεδεμένη με την κοινωνική θέση. Υπήρχε ένας αισθητικός ανταγωνισμός που φανέρωνε την επιθυμία για μια καλύτερη κοινωνική θέση μέσα από την αισθητική ανωτερότητα και την ομορφιά.

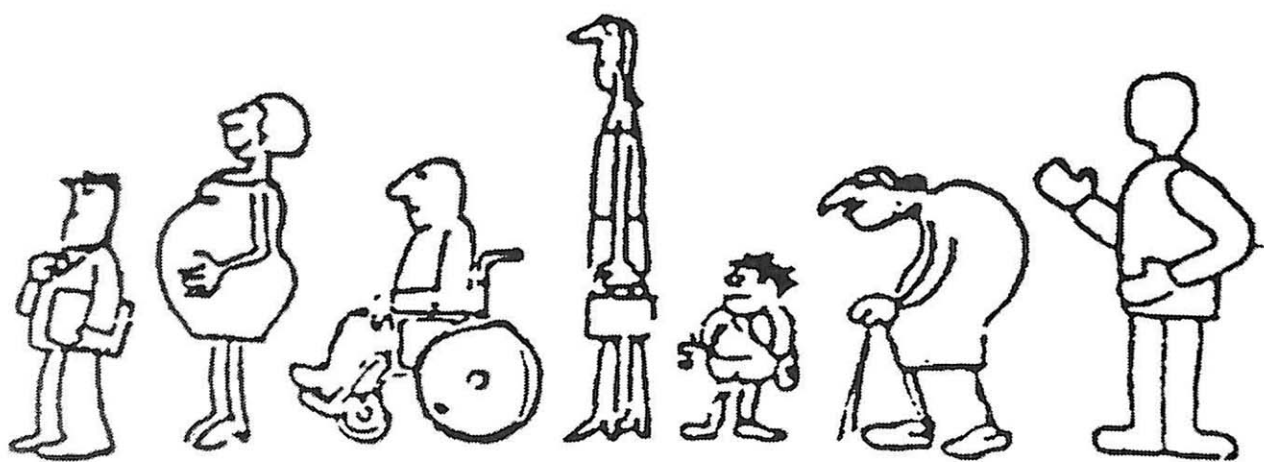
Αργότερα (Τουρκοκρατία) αποτέλεσε στοιχείο της θρησκευτικής ταυτότητας και διαφοροποίησης, προκειμένου να αποφευχθεί ο εκτουρκισμός τους, και μετά την απελευθέρωση χρησιμοποιήθηκε ως στοιχείο καλλωπισμού.

Τέλος κάποιες μαρτυρίες Βλάχων αναφέρουν το τατουάζ ως στοιχείο αποτροπής του κακού και ως θεραπευτικό μέσο. Μια Βλάχα γιαγιά από την Περιστέρα του Χορτιάτη ανέφερε ότι «κάθε άνθρωπος στον ύπνο του αλλά και τις νύχτες στο δρόμο πιλατεύεται από κακά πνεύματα και ίσκιους. Οι ίσκιοι αυτοί αφήνουν κάποτε σημάδια και κακώσεις στο δέρμα. Όταν όμως σε φανερό σημείο υπάρχει ένας σταυρός ο ίσκιος δεν μπορεί να σε πειράξει». Ορισμένες Βλάχες πάλι πιστεύουν ότι η στίξη στις παλάμες και στον καρπό των χεριών γινόταν για καθαρά θεραπευτικούς λόγους και για να τους απαλλάξει από πόνους εξαρθρώσεως. Οι μαρτυρίες της κυρίας Αγλαΐας Παταστυροπούλου κατά τη διάρκεια συμποσίου που είχε διοργανώσει το Ι.Μ.Χ.Α. στη Θράκη το 1985 φανερώνουν ότι στα νεογνά γίνονταν «χαραγές» δηλαδή τατουάζ για να μη βγάζουν σπυριά. Στα χωριά του ρουμλουκιώτικου κάμπου επίσης έκαναν βούλα οι ξανθές και γαλανομάτες ή οι πολύ όμορφες κοπέλες μόλις εισέρχονταν στην κατάλληλη προς γάμο ηλικία, δηλαδή 15 – 16 χρονών, για να μην τις πιάνει το κακό μάτι. Μια σύγκριση με τη σκοπιμότητα του τατουάζ σε άλλους λαούς (Αιγύπτιοι, φυλές Nuba, Εβραίοι, Βόσνιοι κ.λ.π.) καταδεικνύει τις ομοιότητες και τις διαφορές που παρατηρούνται από λαό σε λαό.

Οι Βλάχοι τώρα όταν ήρθαν σε επαφή με τα πιλαύτερα στρώματα του ελληνικού λαού και γίνονταν αντικείμενο παρατήρησης ήθελαν να αφαιρέσουν τα τατουάζ. Η αφαίρεσή τους ήταν επώδυνη και γινόταν με διάφορους τρόπους. Ένας από τους πιο συνηθισμένους ήταν να καίνε το δέρμα με κεζάπι (aqua forte). Οι αιτίες εγκατάλειψης αυτού του φαινομένου πρέπει να αναζητηθούν στην αστικοποίησή των Βλάχων και στην επαφή τους με τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες στις οποίες δε συνηθίζεται. Όταν θα φύγουν από τη ζωή και αυτές οι τελευταίες Βλάχες που φέρουν στίγματα, αποτελώντας περίτρνες αποδείξεις μιας άλλης εποχής, τότε μοιραία η σύνδεση των νεοτέρων μ' αυτό το στοιχείο της παράδοσής τους θα γίνεται μόνο μέσα από το φωτογραφικό υλικό και τις γραπτές μαρτυρίες.

Τα ΤΜΗΜΑΤΑ ΕΝΤΑΞΗΣ ως θεσμός και ως πραγματικότητα

Γρηγοριάδου Παρασκευή

Είναι αλήθεια ότι ζούμε σε έναν κόσμο που διαμορφώνεται από την ύπαρξη διαφορετικών ομάδων, γι αυτό και ο αγώνας για την ένταξη της διαφορετικότητας είναι συνεχής και πολυδιάστατος. Είναι φυσιολογικό κάθε άνθρωπος να είναι διαφορετικός, καθώς ο καθένας από εμάς έχει δικαίωμα στην ατομικότητα.

Στα πλαίσια σεβασμού της ατομικότητας και παροχής ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση διαμορφώθηκαν σε ορισμένες σχολικές μονάδες τα τμήματα ένταξης των οποίων οι σκοποί ταυτίζονται μ'αυτούς των ειδικών σχολείων και αποσαφηνίζονται μέσα από τον νόμο 2817/2000 «εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», όπου στο άρθρο 1 παρ. 6 διαβάζουμε:

«στα άτομα που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παρέχεται ειδική εκπαίδευση, η οποία επιδιώκει ιδιαίτερα :

1. την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους
2. τη βελτίωση των ικανοτήτων και δεξιοτήτων ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη ή επανένταξη τους στο κοινό εκπαιδευτικό σύστημα και η συμβίωση με το κοινωνικό σύνολο
3. την επαγγελματική τους κατάρτιση και τη συμμετοχή τους στην παραγωγική διαδικασία
4. την αλληλοαποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο και την ισότιμη κοινωνική τους εξέλιξη»

Στον νομό μας λειτουργούν δέκα τμήματα ένταξης. Γίνεται προσπάθεια για την ίδρυση άλλων τριών στην πρωτοβάθμια και τριών στην δευτεροβάθμια τα οποία αφορούν προς το παρόν μόνο τα Γυμνάσια.

Εκφράζοντας περισσότερο την αγωνία μας για την ευόδωση των σκοπών και των στόχων της ειδικής εκπαίδευσης και μέσα από την τριβή μας στο χώρο αυτό θα αναφέρουμε τις δυσκολίες που παρουσιάζει η λειτουργία των τμημάτων αυτών.

- Έλλειψη απαραίτητης υλικοτεχνικής υποδομής. Κατά πρώτο λόγο, έλλειψη κατάλληλων (ευάερων-ευήλιων-ευρύχωρων) αιθουσών όπου θα μπορούσαν να δημιουργηθούν γωνιές απασχόλησης αλλά και να τοποθετηθούν κομπιούτερ και άλλα απαραίτητα έπιπλα. Υπάρχουν σχολεία στα οποία προτείνεται η σύσταση τμημάτων ένταξης χωρίς να γίνει πρώιστα εξοικονόμηση κατάλληλου χώρου.

- Πολυπληθή τμήματα όπου φοιτούν παιδιά με ποικιλία εκπαιδευτικών αναγκών και κατά συνέπεια ο χρόνος που αφιερώνεται για το καθένα από αυτά είναι συνολικά λιγότερος από τον απαιτούμενο.

- Η συνεργασία με τους γονείς των μαθητών -ένας νευραλγικός τομέας στην όλη διαδικασία παιδαγωγικής στήριξης του μαθητή, γιατί επηρεάζει καταλυτικά την εξελικτική του πορεία είτε ως μαθητή είτε ως ατόμου ειδικότερα- είναι πολλές φορές ανακόλουθη με την προσπάθεια που καταβάλλει το κάθε μέρος (εκπαιδευτικός-γονέας) χωριστά. Κάποιες φορές γίνεται και προβληματική.

- Η μη συνέχιση του εκπαιδευτικού προγράμματος μέσα στην κανονική τάξη ή τουλάχιστον η διαμόρφωση άλλων τέτοιων από τον εκπαιδευτικό της τάξης συνυπολογίζοντας και τις ανάγκες της υπόλοιπης τάξης και εξασφαλίζοντας τη συμμετοχή των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Η μη ύπαρξη αυτής της συνέχειας θα μπορούσε να αποδοθεί σε πολλούς λόγους, εκ των οποίων ένας από τους σοβαρότερους είναι η έλλειψη επιστημονικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών ώστε να ανταποκρίνονται στις διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού.

Για να γίνει λοιπόν η ένταξη πραγματικότητα κι όχι μόνο όραμα επιτακτική είναι η ανάγκη της ουσιαστικής αλλαγής στάσης απέναντι στο θεσμό. Αυτό που θα υλοποιηθεί μέσα από:

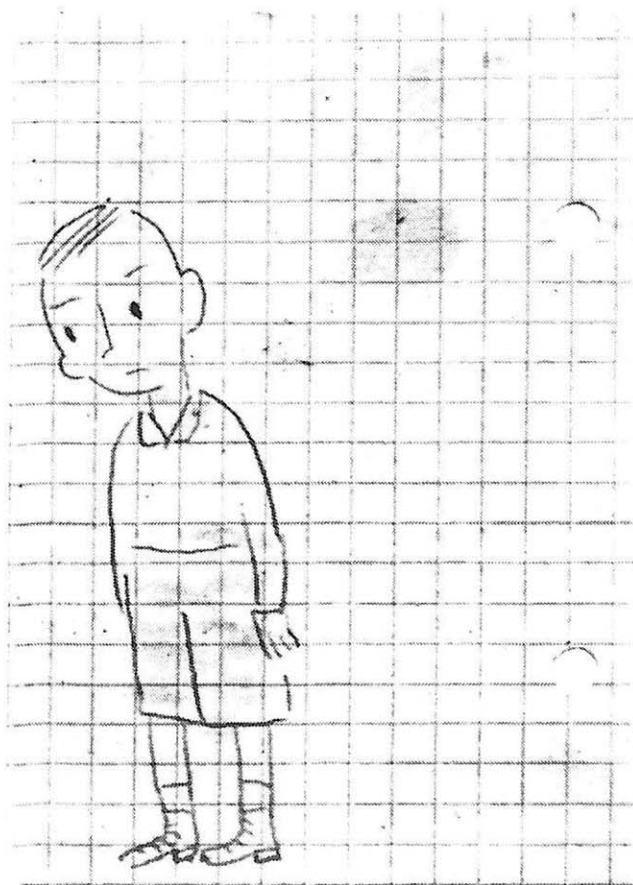
1. σοβαρή χρηματοδότηση ώστε οι τάξεις ένταξης να εξοπλιστούν με ό,τι καλύτερο κυκλοφορεί από άποψη τεχνολογίας και εποπτικού υλικού αλλά και με κατάλληλα έπιπλα ώστε η απομάκρυνση των παιδιών από την τάξη τους να αντισταθμιστεί από ένα ευχάριστο περιβάλλον που θα τα δώσει ένα επιπλέον κίνητρο για μάθηση.

2. ενημέρωση και σωστή πληροφόρηση.

- α) των εκπαιδευτικών για τις ιδιαίτερες ικανότητες και αδυναμίες των παιδιών τους που φοιτούν στην τάξη ένταξης ώστε να μπορούν να υιοθετήσουν θετική στάση και κατάλληλα προσαρμοσμένη διδακτική προσέγγιση. Επικοινωνιακή θα ήταν και η συμμετοχή τους στην διαμόρφωση κοινών στόχων με τους εκπαιδευτικούς της τάξης ένταξης.

- β) των παιδιών χωρίς ειδικές ανάγκες γιατί η άγνοια, η προκατάληψη και η παραπληροφόρηση που ενδεχομένως έχουν τα παιδιά αργότερα θα μεταφραστούν σε εχθρικότητα, απόρριψη, οίκτο, ανοχή, ελάχιστη αποδοχή.

Μια πρόταση είναι να γίνει η γνωριμία με τα άτομα με ειδικές ανάγκες μέσα από ένα προγραμμα διαθεματικής προσέγγισης όπου με κείμενα που αναφέρο-

νται σε τέτοια άτομα μέσα από τη γλώσσα (π.χ. Αίσωπος), τα μαθηματικά, τη φυσική (π.χ. Hawking), την ιστορία (π.χ. Όμηρος), τον Αθλητισμό-Γυμναστική (π.χ. παραολυμπιάδα), μουσική (κομμάτια του Μότσαρτ) και τα θρησκευτικά (το θαύμα του Ιησού με τον παραλυτικό), θα επιτευχθεί η γνωριμία και η εξοικείωση με την διαφορετικότητα

γ) των γονέων ώστε να δημιουργηθεί ανάμεσα σ'αυτούς και στους δασκάλους των Τμημάτων Ένταξης, κλίμα εμπιστοσύνης και καλής προαίρεσης.

Η σύνδεση των τμημάτων και το ατομικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα όπως και η συνεργασία με τους γονείς είναι τομείς όπου έρχεται ουσιαστικός αρωγός το Κ.Δ..Α.Υ. (Κέντρο διάγνωσης, αξιολόγησης και υποστήριξης) Ως νεοσύστατος θεσμός στον νομό μας αντιμετωπίζει και το ίδιο προβλήματα οργάνωσης, ενώ το πλήθος των περιπτώσεων του νομού που καλείται να αντιμετωπίσει το κάνει να χρονοτριβεί ώστε να χάνεται πολύτιμος χρόνος για κάποια από τα παιδιά. Ευελπιστούμε και ευχόμαστε για το μέλλον έγκαιρη αξιολόγηση και ουσιαστική συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς.

Ο δε θεσμός του σχολικού συμβούλου ειδικής αγωγής είναι αναγκαίο και απαραίτητο να διευρυνθεί ώστε να καλύπτει τα όρια ενός νομού (κι όχι περισσοτέρων, όπως είναι σήμερα). Μ' αυτόν τον τρόπο θα έχει άμεση γνώση όλων των προβλημάτων που προκύπτουν και θα μπορεί να παρεμβαίνει έγκαιρα και αποτελεσματικά.

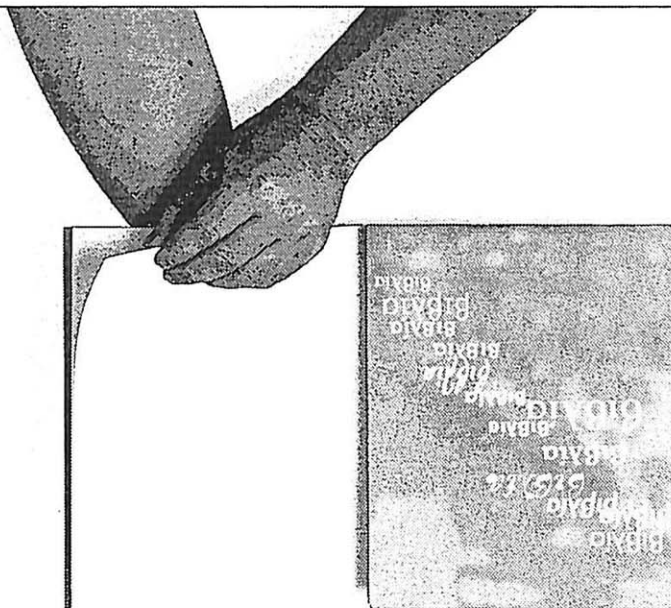
Η κινητοποίηση που υπάρχει τα τελευταία χρόνια και στη χώρα μας στο χώρο της ειδικής αγωγής με νομοθετήματα, με ίδρυση περισσότερων τάξεων ένταξης, με διεύρυνση υποστηρικτικών δομών (ΚΔΑΥ) σηματοδοτεί μια εποχή με όλο και περισσότερους ευαισθητοποιημένους στη διαφορά. Ο δρόμος όμως εξακολουθεί να είναι πολύ μακρύς για να φτάσουμε σ' αυτό που οι επιστήμονες –ερευνητές θεωρούν ως αίτημα των καιρών, **τη συνεκπαίδευση**, δηλαδή ένα σχολείο για όλους. Ενδιάμεσος σταθμός ας είναι η παροχή σωστής εκπαίδευσης στις ήδη υπάρχουσες δομές,

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γ. Δράκος(2002) : «Σύγχρονα θέματα της Ειδικής Παιδαγωγικής.» Αθήνα:Ατραπός
2. Μ. Γεωργιάδη(2002): «Γνωριμία με τα άτομα με ειδικές ανάγκες: Μια πρόταση διαθεματικής διδακτικής προσέγγισης .Ανοιχτό Σχολείο τευχ.85
3. Τάσος Τόκας (2003): «Η ένταξη των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη βασική εκπαίδευση».Θέματα Παιδείας τεύχ.13

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Νέες κυκλοφορίες

Μάνος Ελευθερίου Ο καιρός των χρυσανθέμων

Ο διάσος της Ευαγγελίας Παρασκευοπούλου της μεγαλύτερης θεατρικής δόξας της εποχής της καταφθάνει χειμώνα του 1896 στην Ερμούπολη που βαδίζει πλέον προς τη δύση της ένδοξης ιστορίας της. Το τελευταίο βράδυ, μετά την ημihική της πρωταγωνίστριας με τη Φαύστα του Δημητρίου Βερνδάκη, ο διάσος θα δειπνήσει στο μέγαρο των Πινά, μιας παλιάς οικογένειας που έχει χάσει πια την αίγλη και τα πλούτη της. Το αποχαιρετιστήριο δείπνο θα μεταβληθεί σε σκηνικό δαυμάτων. Μια κατανυκτική Ακολουθία των Παθών, και της πόλης και των ηρώων, η οποία, ωστόσο, θα τελειώσει με το θρίαμβο της αγάπης και την αποκατάσταση της ευτυχίας.

Μάρω Δούκα Αθώοι και φταίχτες

Γενάρης του 2002 στα Χανιά.

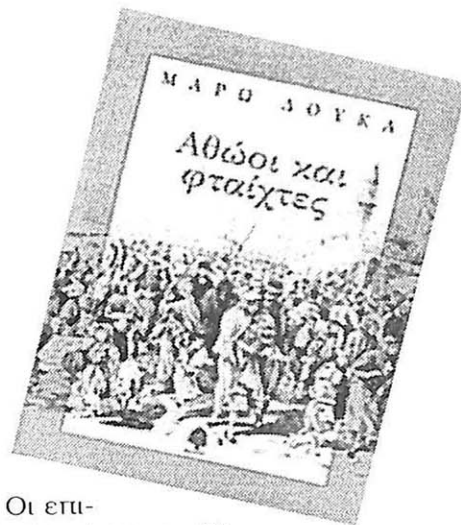
Ένας ξένος περιπλανιέται στα παλιά. Τα κτίσματα, οι δρόμοι, οι τάφοι, τα γεγονότα. Μια γυναίκα δέχεται ένα ανώνυμο τηλεφώνημα.

Ένας άλλος μοχθεί με τις εμμονές και τις εικόνες του. Το πτώμα μιας νεαρής σ' ερημική παραλία. Συνθήματα στους τοίχους, οι πολιτισμοί που συμπλέκονται, η ζωή που επιμένει. Όλα αλλάζουν, αλλά κάτι μένει που λιμνάζει. Φιλίες, αειθαλή δέντρα, έρωτες.

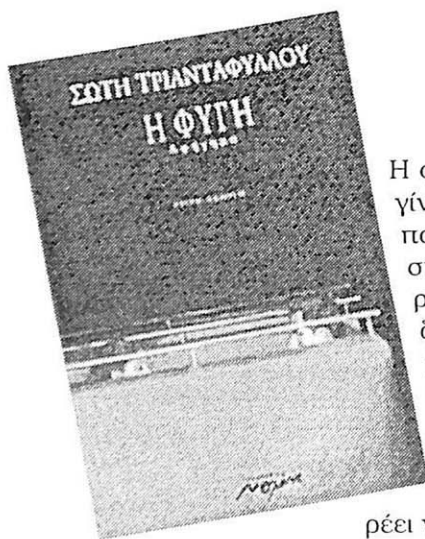
Το αίμα. Το κρητικό πέλαγος φουρτουνιασμένο. Οι επιχειρηματικοί όμιλοι, οι μετανάστες. Ένας αυτόχειρας, ένα πιηγάδι.

Ο αστυνόμος που θυμάται. Αλλά το παρελθόν δεν είναι τόπος.

Αθώοι και φταίχτες στις γραμμές του μύθου και της ιστορίας.

Σώτη Τριανταφύλλου Η Φυγή

Η φυγή είναι μια ιστορία για έναν απαγορευμένο έρωτα που γίνεται πραγματικότητα μόνο και μόνο επειδή τα δύο πρόσωπα δεν μπορούν να κάνουν διαφορετικά. Η Άννα και ο Αποστόλης -δύο άνθρωποι που φαινομενικά ανήκουν σε διαφορετικούς κόσμους- αψηφούν τα σκληρά ήδη της επαρχίας διεκδικώντας το δικαίωμά τους στην ευτυχία. Αλλά, η ευτυχία τους ξεγλιστράει: στη μειτεμφυλιακή Ελλάδα, ανάμεσα σε μέρες πολέμου και εγκλημάτων, σε κλίμα δηλητηριασμένο, γεννιέται αυτός ο απρόσμενος έρωτας, ένας έρωτας σκανδαλώδης και μοιραίος. Καθώς η Άννα και ο Αποστόλης αναζητούν έναν τρόπο να ζήσουν, ο κόσμος καταρρέει γύρω τους και μέσα τους. Και παρά τις δεσμεύσεις μιας αμεί-

λικτης επαρχιακής κοινωνίας, παρά τα παιχνίδια της τύχης, παρά τις τύψεις και τις αμφιβολίες, η φυγή τους είναι ένα γεγονός που τους θυμίζει το δικαίωμά τους στην προσωπική ελευθερία. Στη νουβέλα αυτή -που είναι πράγματι το χρονικό μιας φυγής- οι ήρωες παίρνουν μια πικρή γεύση για το τι σημαίνει να βρίσκεσαι σε πόλεμο με τον κόσμο. Έναν πόλεμο, όχι λιγότερο άγριο και καταστροφικό από εκείνον που στέρησε από τους ανθρώπους την ειρήνη και την ελευθερία τους. Με φόντο την Φωκίδα του 1950 -ένα τόπο φτωχό, άγονο κι αδυσώπητο- η Άννα και ο Αποστόλης κυνηγούν ένα άπιαστο όνειρο. Και η γενναιότητά τους, η εμπιστοσύνη τους στη ζωή και τον έρωτά τους δεν αρκούν για να τους εξασφαλίσουν ούτε μια μέρα αληθινής ευτυχίας.

Προς το αναγνωστικό κοινό των «Πολιτιστικών Δρωμένων»

Στα πλαίσια της καταγραφής των συνδρομητών των «Πολιτιστικών Δρωμένων» με σκοπό τη συνέχεια της αποστολής του περιοδικού σας, οι υπεύθυνοι έκδοσης σας παρακαλούν να συμπληρώσετε τα στοιχεία σας στη διάτρητη σελίδα.

Έχετε τη δυνατότητα να μας στείλετε τη σελίδα συμπληρωμένη ταχυδρομικώς ή να την προσκομίσετε οι ίδιοι στη διεύθυνση:

Πάυλου Μελά και Μπιζανίου τ.κ. 591 00 Βέροια

ή να μας τηλεφωνήσετε δίνοντάς μας τα στοιχεία σας στο τηλέφωνο:

23310 78100 και 23310 78127

Όνομα:

Επίθετο:

Διεύθυνση:

Τηλέφωνο: Κιν:

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Τοπικής Ιστορίας

ΕΝΙΑΙΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ

Παύλου Μελά και Μπιζανίου

Τηλ. κέντρο: 2331078127, 2331078100, Fax: 2331027914

Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού

Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο

Κέντρο Πολιτιστικών Πρωτοβουλιών και Επικοινωνίας

ΧΩΡΟΣ ΤΕΧΝΩΝ

Παύλου Μελά & Μπιζανίου

ΑΝΤΩΝΙΑΔΕΙΟΣ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΩΝ

Αντωνιάδη 19

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΘΕΑΝΩ ΖΩΓΙΟΠΟΥΛΟΥ»

Θ. Ζωγιοπούλου 3, τηλ. 2331024879

ΑΙΘΡΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ «Ολγανος»

Ολγάνου 19, τηλ. 2331028277

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ιεραρχών 4, τηλ. 2331023880

ΘΕΡΙΝΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ «Μελίνα Μερκούρη»

Άλσος Παπάγου, τηλ. 2331072654

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Κουντουριώτη 8, τηλ. 2331067308 & 2331026877